

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗИНА

ТРУДОВЕ ПРАВО
МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Електронний ресурс

Харків – 2024

УДК 349.2
Т 78

Рецензенти:

Т. Колеснік – д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення факультету № 4 Донецького національного університету внутрішніх справ;

Г. Рибалко – к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 9 від 18 червня 2024 року)

Трудове право : матеріали до семінарських занять [Електронний ресурс] / уклад.: Л. В. Кулачок-Тітова, І. А. Пахомова, К. В. Федчишина. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – (PDF 79 с.)

Матеріали до семінарських занять містять тематичний план навчальної дисципліни, методичні вказівки до семінарських занять, критерії оцінювання відповідей на семінарських заняттях, питання для підготовки до екзамену та список рекомендованої літератури.

Рекомендовано для студентів третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти юридичного факультету, які навчаються за спеціальністю 081 «Право».

УДК 349.2

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2024

© Кулачок-Тітова Л. В., Пахомова І. А., Федчишина К. В., уклад., 2024

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	5
3. Методичні вказівки до семінарських занять.....	14
4. Контрольні питання для підготовки до екзамену.....	66
5. Розподіл балів, які отримують студенти та критерії оцінювання.....	69
6. Рекомендована література.....	73

1. ВСТУП

Матеріали до семінарських занять з навчальної дисципліни «Трудове право» відображають основні види, об'єми і напрямки роботи студентів юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка висококваліфікованих фахівців в сфері трудового права до ефективної професійної діяльності у сфері трудового права, забезпечити їм необхідні знання та навички, а також сприяти формуванню відповідального і правосвідомого підходу до регулювання трудових відносин. На семінарських заняття студенти засвоюють теоретичні знання, досягнень національної та світової юридичної науки, вивчають норми трудового і суміжних галузей права України та міжнародних нормативно-правових актів, а також закріплюють набуті знання при розв'язанні практичних завдань та виконанні індивідуальних науково-дослідних завдань.

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких загальних та спеціальних компетентностей: ЗК-1 здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК-2 здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; ЗК-3 знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; ЗК-11 здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України; СК-1 здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві; СК-3 повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи; СК-7 здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право; СК-8 здатність застосовувати правові принципи та доктрини; СК-11 здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти; СК-17 здатність здійснювати юридичне супроводження суб'єктів господарювання.

За результатами вивчення навчальної дисципліни «Трудове право», студенти повинні досягти таких результатів навчання: ПРН 3 проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел; ПРН 4 знати та розуміти основи права Європейського союзу; ПРН 8 застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права; ПРН 9 самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій; ПРН 18 застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи; ПРН 19 пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів; ПРН 21 готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях; ПРН 22 надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Загальні положення теорії трудового права. Соціальне партнерство.

Тема 1.1. Предмет, метод і система трудового права.

Історичні передумови виникнення трудового права. Поняття трудового права України. Місце та роль галузі в системі міжнародного та національного права. Сфера дії сучасного трудового права.

Правове забезпечення права на працю. Міжнародні правові акти – Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, нормативні акти МОП, Європейська соціальна хартія як документи, що містять основні стандарти правового регулювання права на працю.

Предмет трудового права. Значення та загальна характеристика власне трудових відносин, що складаються на підставі укладення трудового договору. Відносини, тісно пов'язані з трудовими: зайнятості та працевлаштування; підвищення кваліфікації та підготовки кадрів; матеріальної відповідальності; нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю; вирішення трудових спорів; встановлення соціально-економічних умов праці на підприємстві.

Метод трудового права – поєднання імперативного та диспозитивного, централізованого та договірних методів регулювання трудових відносин, обов'язковості приписів, що стосуються охорони праці, особливостей праці жінок, неповнолітніх, осіб з інвалідністю тощо.

Функції трудового права: регулятивна та охоронна; виробнича, захисна та виховна; економічна та соціальна. Нові тенденції в регулюванні трудових правовідносин: необхідність захисту прав як працівників, так і роботодавців.

Система трудового права. Основні правові інститути: колективного та трудового договорів; зайнятості; робочого часу; часу відпочинку; оплати праці; дисципліни праці; матеріальної відповідальності; трудових спорів тощо. Система трудового права як галузі, науки та навчальної дисципліни.

Тема 1.2. Джерела та принципи трудового права України.

Джерела права в широкому та вузькому розумінні. Нормативно-правові акти як джерела права. Класифікація джерел трудового права України.

Конституція України як основоположне джерело галузі трудового права. Основні конституційні права у сфері праці: право на працю, право на відпочинок, право на страйк, право на соціальний захист, право на об'єднання та ін. Повноваження Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України у сфері встановлення норм трудового права.

Значення міжнародних нормативно-правових актів у формуванні національного трудового законодавства. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (ООН, 1966). Конвенції та Рекомендації МОП. Європейська соціальна хартія. Двосторонні договори за участю України.

Кодекс законів про працю України – головний законодавчий акт галузі трудового права України. Структура та зміст КЗпП України 1971 г. Проблема

реформування трудового законодавства. Роль законів України та підзаконних нормативних актів (постанови Верховної Ради України, постанови Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, відомчі нормативні акти) в сфері регулювання трудових відносин.

Локальні нормативні акти в трудовому праві. Рекомендаційні норми. Роль трудового колективу та власника чи уповноваженого ним органу у встановленні умов праці на підприємстві.

Роль актів судової влади у розвитку трудового права. Значення актів Верховного Суду та рішень Конституційного суду України для здійснення правосуддя та для правозастосовної практики.

Загально-правові принципи, міжгалузеві принципи (притаманні декільком галузям права), галузеві принципи (принципи трудового права), принципи інститутів трудового права.

Загально-правові принципи: гуманізму; принцип рівності громадян перед законом; демократизму; законності; принцип взаємної відповідальності держави і особи, та їх значення в регулюванні трудових правовідносин.

Міжгалузеві принципи правового регулювання праці виражені у відповідних статтях Конституції України у формі загальних трудових прав та обов'язків громадян: свободи праці; заборони примусової праці; недискримінації; право на страйк та на захист своїх інтересів тощо.

Галузеві принципи трудового права не можуть суперечити міжгалузевим, вони їх конкретизують, доповнюють і знаходять своє закріплення у відповідних нормах трудового права. Принципи єдності та диференціації; незменшуваності прав працівників; поєднання централізованого та договірною регулювання тощо.

Принципи інститутів трудового права: : соціального партнерства; зайнятості та працевлаштування; трудового договору; робочого часу; часу відпочинку; оплати праці, дисципліни праці; матеріальної відповідальності тощо. Погляди науковців щодо складу та співвідношення принципів трудового права.

Тема 1.3. Суб'єкти трудового права України.

Поняття і класифікація суб'єктів трудового права. Поняття та зміст правового статусу суб'єктів трудового права. Суб'єкти трудового права - індивідуальні та неіндивідуальні. Характеристика працівників як суб'єктів трудового права. Іноземні особи та особи баз громадянства як працівники. Вік прийому на роботу. Права та обов'язки, гарантії трудових прав та юридична відповідальність працівника, .

Роботодавець – суб'єкт трудового права. Рівність роботодавців усіх форм власності, організаційно-правових форм, галузевої приналежності, та підпорядкування. Права, обов'язки та юридична відповідальність роботодавців. Самозайнята особа як роботодавець. Фізична особа – роботодавець. Корпоративні та кооперативні підприємства як роботодавці.

Правовий статус трудових колективів підприємств, установ та організацій. Права трудових колективів у встановленні умов праці на виробництві та захисті колективних інтересів. Професійні спілки як суб'єкти трудового права. Представницька та захисна функції профспілок. Особливості правового становища

первинної організації профспілки підприємства.

Правовий статус державних органів – суб'єктів трудового права. Роль судів, прокуратури, Державної служби України з питань праці, управлінь праці і соціального захисту населення, департаментів в сфері трудового права.

Тема 1.4. Соціальне партнерство.

Поняття та характеристика соціального партнерства, його ознаки та види. Міжнародні нормативні акти про соціальне партнерство. Законодавство України про соціальний діалог та колективно-договірні відносини. Тристоронні соціально-економічні ради. Репрезентативність суб'єктів соціального діалогу.

Поняття і значення колективно-договірного регулювання умов праці. Закріплення права на колективні переговори у міжнародних нормативних актах (Конвенції МОП №№ 98 та 154), поняття колективного договору відповідно до цих документів. Правове регулювання укладення колективних договорів та угод в Україні. Поняття колективного договору.

Зміст колективного договору. Колективно-договірні умови: інформаційні, нормативні, зобов'язальні, організаційні. Характеристика та відмінності нормативних і зобов'язальних умов колективного договору.

Види колективних угод та їхні сторони. Генеральна, галузеві та регіональні угоди, їх зміст та значення у врегулюванні відносин в сфері найманої праці. Принцип поліпшення умов праці та незменшуваності пільг працівників відносно законодавства та угод більш високого рівня. Об'єднання профспілок та об'єднання роботодавців як сторони колективних угод. Роль органів державної влади та місцевого самоврядування в укладенні колективних угод різних рівнів.

Порядок укладення колективного договору на підприємстві. Представницькі органи працівників як учасники колективно-договірного процесу. Заборона втручання в процес ведення колективних переговорів третіх осіб (політичних партій, державних органів тощо). Права та обов'язки представників сторін колективних переговорів. Термін дії, порядок внесення змін і доповнень та припинення колективного договору. Контроль за виконанням колективного договору. Відповідальність за невиконання умов колективного договору (угоди).

Загальна характеристика нового Закону України «Про колективні угоди та договори» від 23 лютого 2023 р. № 2937-ІХ, що набере чинності через шість місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану.

Розділ 2. Зайнятість. Трудовий договір.

Тема 2.1. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування.

Поняття зайнятості. Міжнародні стандарти визначення зайнятості та безробіття. Правове регулювання забезпечення зайнятості в Україні. Загальна характеристика законів України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" (2000 р.), "Про зайнятість населення" (2012 р.), КЗпП України (розділ III-A "Забезпечення зайнятості вивільнюваних працівників"). Ратифіковані Україною Конвенції МОП у сфері зайнятості — Конвенція МОП № 2 про безробіття 1919 р. (ратифікована 4 лютого 1994) і

Конвенція № 122 про політику в галузі зайнятості 1964 р. (ратифікована 29 травня 1968).

Основні функції та повноваження Державної служби зайнятості, її структура. Державні гарантії працевдатному населенню. Додаткові гарантії верствам населення, неконкурентним на ринку праці (особи з інвалідністю, жінки з дітьми, випускники шкіл та ПТУ, особи, звільненні після відбування покарання, внутрішньо переміщені особи тощо).

Поняття та правовий статус безробітного. Працевлаштування за допомогою служби зайнятості. Поняття підходящої роботи. Послуги, що надає державна служба зайнятості. Особливості працевлаштування іноземців. Працевлаштування за допомогою посередницьких організацій. Поняття посередника. Ліцензійні умови.

Соціальне страхування на випадок безробіття. Визначення понять: страхувальники, застраховані особи, страховий випадок, страховий стаж, часткове безробіття. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та його повноваження. Виплати та послуги, що надаються за рахунок фонду. Державний нагляд та контроль у сфері зайнятості.

Тема 2.2. Трудовий договір.

Поняття трудового договору та його правове визначення. Правові ознаки трудового договору. Відмінність трудового договору від цивільно-правових договорів про працю.

Особливості запровадження спрощеного режиму регулювання трудових відносин. Укладення, зміна та припинення трудового договору в умовах спрощеного режиму регулювання трудових відносин.

Сторони трудового договору. Найманий працівник: вік прийому на роботу, загальні та спеціальні вимоги до особи, яка бажає укласти трудовий договір. Роботодавець. Юридичні та фізичні особи як роботодавці.

Зміст трудового договору: обов'язкові та додаткові умови. Класифікатор професій. Трудова функція, місце роботи, оплата праці, час початку роботи як основні умови трудового договору. Умова про нерозголошення комерційної таємниці. Встановлення умови про випробування при прийомі на роботу. Гарантії при прийомі на роботу. Необґрунтована відмова в прийомі на роботу: поняття та правові наслідки. Обмеження при прийнятті на роботу.

Порядок укладення трудового договору. Документи, що підлягають поданню при вступі на роботу. Форма трудового договору. Етапи укладення трудового договору. Попередній та періодичний медичний огляд. Класифікація видів трудового договору. Трудовий договір на невизначений строк (безстроковий). Трудовий договір про сумісництво. Поняття суміщення професій (посад). Особливості укладення трудового договору у зв'язку з обранням за конкурсом. Договір про надомну роботу. Договір про дистанційну роботу. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом. Договір про виробниче навчання. Строковий трудовий договір. Особливості укладення, дії та припинення контракту. Договір про тимчасову роботу. Сезонні роботи. Трудовий договір з іноземцем. Особливості трудового договору з державним службовцем. Особливості укладення трудового

договору з молодим спеціалістом. Трудовий договір з роботодавцем – фізичною особою.

Види змін умов трудового договору. Переведення на іншу роботу. Види переведення: залежно від часу; за територіальною ознакою; за ініціативою працівника та роботодавця. Поняття трудової функції. Переміщення на інше робоче місце. Зміна істотних умов праці: поняття та порядок запровадження.

Поняття припинення трудового договору. Розірвання трудового договору. Звільнення. Підстави припинення трудового договору та їх класифікація. Загальні підстави припинення трудового договору. Припинення трудового договору за угодою сторін. Відмова працівника від переведення разом з підприємством, установою, організацією в іншу місцевість. Припинення трудового договору з підстав, передбачених контрактом, договором з нефіксованим робочим часом. Інші підстави припинення трудового договору, передбачені ст. 36 КЗпП України.

Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Порядок припинення безстрокового трудового договору з ініціативи працівника. Особливості припинення трудового договору з ініціативи працівника за наявності поважних причин. Розірвання строкового трудового договору. Подовження дії строкового трудового договору на невизначений час.

Припинення трудового договору з ініціативи роботодавця. Припинення трудового договору за ініціативою роботодавця за загальними підставами, передбаченими статтею 40 КЗпП. Додаткові підстави припинення трудового договору за ініціативою роботодавця, передбачені статтею 41 КЗпП.

«Дисциплінарні» підстави припинення трудового договору з ініціативи роботодавця. Оціночні поняття: одноразове грубе порушення трудових обов'язків; підстави для втрати довір'я; аморальний проступок. Інші підстави для розірвання трудового договору відповідно до ст. 41 КЗпП.

Припинення трудового договору за ініціативою роботодавця за попередньою згодою виборного органу первинної профспілкової організації та без такого.

Розірвання трудового договору з керівником на вимогу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника).

Підстави припинення трудового договору за ініціативою третіх осіб.

Розірвання трудового договору внаслідок обставин, які не залежать від волі сторін: смерть роботодавця - фізичної особи або набрання законної сили рішенням суду про визнання такої фізичної особи безвісно відсутньою чи про оголошення її померлою; смерть працівника, визнання його судом безвісно відсутнім або оголошення померлим; відсутність працівника на роботі та інформації про причини такої відсутності понад чотири місяці поспіль.

Відсторонення від роботи. Призупинення трудових відносин. Порядок проведення розрахунків при звільненні та видачі документів.

Організація трудових відносин в умовах воєнного стану. Спрощений режим регулювання трудових відносин.

Розділ 3. Правове регулювання умов трудових відносин.

Тема 3.1. Робочий час і час відпочинку.

Поняття робочого часу та його види. Максимальна тривалість робочого часу відповідно до стандартів МОП та національного законодавства України. Нормальний робочий час. Скорочений робочий час. Неповний робочий час.

Особливості правового регулювання роботи на умовах ненормованого робочого дня. Надурочні роботи та порядок їх застосування. Гарантії прав працівників при залученні до надурочних робіт. Особливості роботи у вихідні, святкові та не робочі дні та порядок залучення до неї.

Режим роботи. П'ятиденний та шестиденний робочий тиждень. Змінність. Графік. Вахтовий метод роботи. Підсумований облік робочого часу. Гнучкий графік роботи. Нефіксований робочий час.

Поняття та види часу відпочинку. Види перерв протягом робочого дня та їх особливості. Перерва для відпочинку та харчування. Перерва для годування дитини. Перерви для обігріву та відпочинку. Щоденний та щотижневий відпочинок, їх характеристика. Вихідні та святкові дні.

Право на відпустку. Види відпусток. Щорічні відпустки – основна та додаткові, порядок їх надання. Відпустки подовженої тривалості. Мінімальна та максимальна тривалість щорічної відпустки. Відпустки у зв'язку з навчанням. Творчі відпустки. Відпустка у зв'язку із підготовкою та участю у змаганнях. Додаткова відпустка окремим категоріям громадян та постраждалим учасникам Революції Гідності. Соціальні відпустки: відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами; відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею 3 років; відпустка у зв'язку з усиновленням дитини; відпустки працівникам, які мають дітей; відпустка при народженні дитини. Порядок надання відпустки без збереження заробітної плати. Гарантії прав працівників на використання відпустки.

Особливості регулювання робочого часу та часу відпочинку в умовах воєнного стану.

Тема 3.2. Оплата праці

Поняття оплати праці та заробітної плати, їх співвідношення. Оплата праці як економічна та юридична категорії. Номінальна та реальна заробітна плата. Форми оплати праці: грошова і натуральна. Обмеження, встановлені щодо натуральної оплати праці. Конвенція МОП № 95 про охорону заробітної плати (1949). Закон України «Про оплату праці» (1995).

Правове регулювання заробітної плати. Державне регулювання заробітної плати. Мінімальна заробітна плата. Інші державні гарантії щодо оплати праці. Колективно-договірне регулювання оплати праці. Норми Генеральної, галузевих та регіональних угод щодо оплати праці. Виробнича (тарифна) угода як частина колективного договору.

Основна заробітна плата. Додаткова заробітна плата. Заохочувальні та компенсаційні виплати. Гарантійні виплати.

Тарифна система та її елементи: тарифна сітка, тарифний розряд та тарифний коефіцієнт. Порядок визначення тарифного розряду робітника. Тарифно-

кваліфікаційний довідник. Підвищення та зниження тарифного розряду. Схеми посадових окладів. Безтарифна система оплати праці. Коефіцієнт трудової участі.

Відрядна і погодинна форми оплати праці. Відрядні системи: проста відрядна, відрядно-прогресивна, відрядно-акордна. Преміювання, передбачене системою оплати праці. Преміювання як заохочення. Положення про преміювання.

Оплата праці при відхиленні від умов, передбачених тарифом. Оплата роботи у вихідні та святкові дні. Оплата роботи у нічний час. Оплата браку та простою не з вини працівника. Оплата за тимчасове заступництво. Оплата праці сумісників. Доплата за суміщення професій (посад). Гарантійні виплати. Гарантійні доплати. Компенсаційні виплати.

Правові гарантії права працівників на оплату праці. Індexсація заробітної плати. Строки розрахунків. Періодичність виплати заробітної плати. Обмеження відрахувань із заробітної плати. Особливості організації оплати праці в умовах воєнного стану.

Встановлення умов оплати праці в на індивідуально-договірному рівні в умовах спрощеного регулювання трудових відносин.

Тема 3.3. Трудова дисципліна

Трудова дисципліна: правовий принцип; правовий інститут трудового права; елемент трудових правовідносин; фактична поведінка працівника. Поняття трудової дисципліни як правового інституту трудового права та його зміст.

Обов'язки працівника та роботодавця та їхнє правове закріплення. Основи забезпечення трудової дисципліни. Методи забезпечення трудової дисципліни: організаційні та економічні; заохочення та примусу. Мотивація та стимулювання.

Внутрішній трудовий розпорядок. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Норми загального значення. Типові правила внутрішнього трудового розпорядку. Норми спеціального значення. Галузеві правила внутрішнього трудового розпорядку. Дисциплінарні статuti та положення про дисципліну, їх особливість.

Види заохочень за сумлінну працю, підстави для їх застосування, порядок застосування. Моральні заохочення, їх види. Державні нагороди. Відомчі відзнаки. Матеріальні заохочення. Преміювання.

Юридична відповідальність за порушення трудової дисципліни. Дисциплінарна відповідальність як вид юридичної відповідальності. Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність.

Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарні стягнення. Порядок застосування дисциплінарних стягнень. Особливості застосування спеціальної дисциплінарної відповідальності.

Тема 3.4. Матеріальна відповідальність сторін трудових відносин.

Поняття матеріальної відповідальності сторін трудових відносин. Спільне та відмінне в дисциплінарній та матеріальній відповідальності. Порівняння матеріальної та цивільно-правової відповідальності. Двосторонній характер матеріальної відповідальності.

Матеріальна відповідальність працівників та її підстави. Види матеріальної

відповідальності працівників. Умови настання матеріальної відповідальності. Пряма дійсна шкода. Обмежена матеріальна відповідальність.

Повна матеріальна відповідальність та випадки її застосування. Договір про повну матеріальну відповідальність та його особливості. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. Договір про колективну матеріальну відповідальність.

Визначення шкоди та порядок її відшкодування. Випадки покриття шкоди за розпорядженням власника та за рішенням суду.

Матеріальна відповідальність роботодавця перед працівником. Підстави настання такої відповідальності. Оплата часу вимушеного прогулу. Моральна шкода.

Тема 3.5. Правове регулювання охорони праці. Нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства та законодавства про охорону праці.

Поняття охорони праці в широкому та вузькому розумінні. Міжнародні нормативні акти про право на здорові та безпечні умови праці. Норми Конституції України та КЗпП України про право на безпеку праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики в галузі охорони праці. Гарантії прав громадян на охорону праці. Право на інформацію про умови праці. Право на відмову від продовження роботи, що шкодить здоров'ю. Пільги та компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці.

Правове регулювання організації охорони праці на виробництві. Нормативні акти з охорони праці на виробництві: інструкції, положення тощо. Обов'язковий медичний огляд. Навчання з питань охорони праці, його види. Інструктаж: вступний, первинний, повторний, позаплановий, цільовий. Служба охорони праці. Типове положення про службу охорони праці. Комісія з питань охорони праці. Атестація робочих місць.

Державний та громадський контроль за охороною праці. Органи державного нагляду та їхні повноваження. Повноваження профспілок в сфері контролю за охороною праці.

Особливості правового регулювання праці жінок. Пільги, пов'язані з вагітністю чи наявністю дітей. Охорона праці неповнолітніх робітників та осіб зі зниженою працездатністю.

Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, пов'язаних з виробництвом. Порядок розслідування нещасних випадків. Професійні захворювання.

Поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. Правовідносини з нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю та охорону здоров'я на виробництві.

Загальний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю. Особливості нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю при встановленні умов праці. Наглядово-контрольна діяльність у сфері застосування встановлених умов праці. Нагляд і контроль за охороною праці.

Види нагляду і контролю: попереджувальний, попередній, поточний і подальший.

Спеціально уповноважені органи та інспекції, що здійснюють нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю й охорону праці: їх повноваження та сфера діяльності. Основні завдання нагляду за охороною праці.

Громадський контроль, що здійснюється профспілками: за виплатою заробітної плати, додержанням законодавства про працю та про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту тощо.

Права виборного органу первинної профспілкової організації в сфері контролю за дотриманням законодавства про працю та про охорону праці. Громадські інспектори праці.

Розділ 4. Трудові спори. Загальні положення міжнародного трудового права.

Тема 4.1. Трудові спори (конфлікти), порядок їх розв'язання.

Поняття та момент виникнення трудових спорів. Види трудових спорів: індивідуальні та колективні; юридичного та економічного характеру; позовні та непозовні.

Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів. Зміст глави XV КЗпП України «Індивідуальні трудові спори». Різновиди порядку розгляду індивідуальних трудових спорів. Розгляд індивідуальних трудових спорів комісією з трудових спорів (КТС) на підприємстві. Порядок формування КТС на підприємстві. Загальний порядок та терміни розгляду спору КТС. Рішення КТС та порядок його виконання.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у суді. Спори, що розглядаються безпосередньо у суді (минаючи розгляд у КТС). Строки позовної давності у трудових спорах. Відшкодування моральної шкоди. Можливості залучення медіатора або незалежного посередника при вирішенні індивідуальних трудових спорів (альтернативні позасудові способи вирішення спорів).

Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». Колективні трудові спори: поняття та причини виникнення. Сторони колективних трудових спорів. Момент виникнення колективного трудового спору.

Примирно-третейська процедура. Формування примирної комісії, порядок її роботи та компетенція. Незалежні посередники. Порядок вирішення колективного трудового спору трудовим арбітражем. Гарантії для членів органів вирішення колективних трудових спорів. Національна служба посередництва і примирення (НСПП) та її повноваження. Запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів).

Право на страйк. Поняття страйку. Порядок та умови застосування страйку для вирішення колективного трудового спору. Прийняття рішення про оголошення страйку. Визнання страйку незаконним. Підстави для заборони проведення страйку. Відповідальність за організацію незаконного страйку. Гарантії для працівників, що не приймають участі у страйку. Поняття локауту.

Тема 4.2. Основні положення міжнародного трудового права.

Поняття міжнародних трудових стандартів. Стандарти ООН. Зміст основних трудових прав людини. Заборона дискримінації працівників. Конвенції та рекомендації МОП. Європейські регіональні стандарти праці. Трудові стандарти Ради Європи. Трудові стандарти Європейського союзу.

Трудові стандарти регіональних об'єднань держав: Співдружності Незалежних Держав (СНД); Організації Американських Держав, Організації Африканської Єдності і Арабської Організації Праці, Організації економічного співробітництва і розвитку.

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Загальні методичні вказівки

Семінарські заняття є важливим компонентом навчального процесу, мета яких полягає у поглибленому вивченні навчальної дисципліни «Трудове право» та розвитку низки навичок у студентів. На семінарських заняттях проблемні питання кожної конкретної теми обговорюються більш детально, ніж на лекціях, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Обговорення, аналіз та критика різних точок зору допомагають студентам розвивати навички критичного мислення.

Семінарські заняття передбачають активну участь студентів, що сприяє більш ефективному засвоєнню знань у порівнянні з пасивним слуханням лекцій. Участь в обговореннях і презентаціях допомагає студентам покращувати свої навички публічного виступу та міжособистісного спілкування. На семінарських заняттях студенти отримують безпосередній зворотній зв'язок від викладача та однокурсників, що допомагає їм краще зрозуміти свої помилки і вдосконалитися.

Семінарські заняття спрямовані на те, щоб зробити навчальний процес більш інтерактивним, стимулюючи студентів до активної участі та розвитку різноманітних навичок, необхідних для їхнього академічного та професійного зростання.

Підготовка до семінарських занять передбачає уважне ознайомлення з планом, який відображає зміст чергової теми заняття, опрацювання матеріалів лекції, відповідних розділів підручників, рекомендованих для підготовки до конкретної теми, додаткової літератури, положень чинних нормативно-правових актів.

На семінарських заняттях за темами практичного спрямування одним із видів завдань для повноцінної підготовки до семінарського заняття є вирішення проблемних завдань. Метою вирішення проблемних завдань на семінарських заняттях є: сприяння ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку практичних навичок студентів; застосування теоретичних знань на практиці, що є важливим для розуміння реального функціонування трудового права; навчання студентів аналізувати та тлумачити правові норми, застосовуючи їх до конкретних ситуацій; розв'язання реальних правових проблеми, що виникають у сфері трудових відносин; розвиток критичного мислення, оскільки студенти мають оцінити різні аспекти ситуації, знайти можливі варіанти вирішення та вибрати найкращий з них; навчання обґрунтовувати свої рішення, використовуючи відповідні правові норми та аргументи.

При побудові своєї відповіді на семінарському занятті студент повинен

продемонструвати знання теоретичного матеріалу, уміння аналізувати, порівнювати, робити логічні висновки і висловлювати особисту думку з приводу конкретних питань і наукових поглядів щодо них.

3.2. Теми семінарських занять

№з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Предмет, метод і система трудового права.	2	
2	Джерела та принципи трудового права України.	2	
3	Суб'єкти трудового права України.	2	
4	Соціальне партнерство.	2	
5	Правове регулювання зайнятості та працевлаштування.	2	
6	Трудовий договір.	8	2
7	Робочий час і час відпочинку	2	
8	Оплата праці	2	
9	Трудова дисципліна	2	1
10	Матеріальна відповідальність сторін трудових відносин.	2	1
11	Правове регулювання охорони праці.	2	
12	Трудові спори (конфлікти), порядок їх розв'язання	4	2
	Всього	32	6

3.3. Методичні вказівки до тем семінарських занять

Семінарське заняття № 1. Предмет, метод і система трудового права.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про трудове право як самостійну галузь права.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Історичні причини, що обумовили необхідність врегулювання відносин найманої праці нормами права.
2. Право на працю – одне з фундаментальних прав людини.
3. Роль Міжнародної організації праці у регулюванні відносин у сфері праці.
4. Трудове право як самостійна галузь права. Взаємозв'язок трудового права з іншими галузями права.
5. Предмет трудового права.
6. Метод правового регулювання трудових відносин.
7. Функції трудового права.
8. Система трудового права. Загальна та особлива частини.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання слід розпочати з розкриття історичних передумов необхідності врегулювання нормами права відносин найманої праці. Проаналізувати та зробити висновки чи однаковими були зазначені передумови в усіх регіонах.

Розкриваючи друге питання, слід дати визначення поняття права на працю. Охарактеризувати як інтерпретують право на працю міжнародні акти з прав людини та які українські нормативно-правові акти його закріплюють.

При відповіді на третє питання, слід з'ясувати ким, коли і з якою метою була утворена Міжнародна організація праці. Що виділяє її поміж інших міжнародних організацій? Розкрити роль МОП в регулюванні відносин у сфері праці.

Висвітлюючи четверте питання плану, слід розкрити поняття трудового права, як самостійної галузі права, зупинитись на особливостях взаємодії трудового права та інших галузей правової системи України.

Розкрийте які саме відносини є предметом трудового права, за якими критеріями їх можна класифікувати. Розкрити поняття методу трудового права, охарактеризувати його особливості. Визначити основні функції трудового права та розкрити їх сутність. Надати визначення системи трудового права, охарактеризувати його Загальну та Особливу частини.

Питання цільових виступів студентів:

1. Історія виникнення та розвитку трудового права.
2. Заборона примусової праці як юридична гарантія захисту права на працю.
3. Право на працю – одне з фундаментальних прав людини: поняття і зміст.
4. Відображення суспільно-економічних змін часів незалежності України в нормах трудового права.
5. Виробнича функція трудового права як функція забезпечення та захисту прав підприємців.

Література:

Основна:

1. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
2. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
3. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
4. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.

5. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Андрушко А.В. Виникнення трудових правовідносин з державними службовцями: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Хмельницький, 2002. 19 с.
2. Венедіктов В.С., Мельник К. Ю. Централізоване і локальне правове регулювання трудових відносин: проблеми співвідношення та розвитку. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2(1). С. 52-66.
3. Вишновецька С.В. Понятійний апарат науки трудового права: методологічне значення. С.В. Вишновецька. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2008. № 2. С. 5563.
4. Вишновецька С.В. Проблеми формування категоріально-понятійного апарату трудового права України. С.В. Вишновецька. *Вісник Академії праці та соціальних відносин*. 2002. № 2 [15]. ч. I. С. 6669.
5. Вишновецька С.В. Трудові правовідносини як об'єкт дослідження науки трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 1. С.60-63.
6. Галкіна (Швець) Н.М. Правова регламентація трудових відносин під час воєнного стану. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки"*. 2022. URL: [chrome-extension://efaidnbnmnnibpcsjpcglclefindmkaj/https://www.inter-nauka.com/uploads/public/1650302266883.pdf](https://www.inter-nauka.com/uploads/public/1650302266883.pdf)
7. Гетьманцева Н.Д. Співвідношення централізованого і локального правового регулювання трудових відносин: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.05. Київ. 1996. 174 с.
8. Гоц В.Я. Співвідношення централізованого і договірною регулювання умов праці в ринковій економіці. *Вісник Університету внутрішніх справ*. Харків. 1997. Вип. 2. С. 190-192.
9. Жернаков В. Правове регулювання праці: співвідношення трудового і цивільного права. *Право України*. 2000. № 7. С. 49-53.
10. Жернаков В.В. Предмет трудового права та сфера дії законодавства про працю України: теоретичні проблеми і тенденції. *Актуальні проблеми трудового права і права соціального забезпечення: зб. наук. праць до 80 річчя проф. Р.І. Кондратьєва*. Хмельницький: вид-во Хмельницького ун-ту упр. та права, 2007. С. 44-48.
11. Жернаков В.В. Теорія трудових правовідносин і розвиток трудового права. *Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. відп. ред. В.Я. Тацій*. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2001. Вип. 51. С. 1018.
12. Жолнович О.І. Система трудового права України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Львів, 2008. 16 с.
13. Коляда Т.А. Диференціація правового регулювання праці за трудовим законодавством України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2004. 20 с.
14. Кондратьєв Р.І. Основні функції трудового права в умовах ринкових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 7. С. 156-157.

15. Лазор В. Система трудового права України в сучасних умовах та її співвідношення з системою національного права. *Юридична Україна*. 2006. № 9. С.43-49.
16. Москаленко О. В., Вац О. І. Особливості реалізації права на працю під час запровадження воєнного стану в Україні. *Наше право. Our Law: Науково-практичний журнал*. 2022. № 2. С. 37-41.
17. Орловський О.Я. Зміст трудових правовідносин в сучасних умовах: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Київ. націон. унт ім. Т. Шевченка. Київ. 2001. 20 с.
18. Панасюк О.Т. Контроль та нагляд як функція трудового права. О.Т. Панасюк. *Право України*. 2007. № 2. С. 108-112.
19. Свічкарьова Я.В., Завялов Є.В. Деякі питання спрощеного режиму регулювання трудових відносин (у співавторстві). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» серія «Юридичні науки»*. 2022. № 10 (56). С. 55-58.
20. Серeda О. Г. Концептуальні засади державно-правового механізму захисту прав працівників в умовах інтеграції України до Європейського Союзу: монографія. Харків. Право, 2016. 312 с.
21. Солодовник Л. Юридичні факти підстави виникнення трудових правовідносин. *Право України*. 2000. № 1. С. 59-63.

Семінарське заняття № 2. Джерела та принципи трудового права України.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про джерела трудового права.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття джерел трудового права, їх особливості, класифікація та види.
2. Конституція України – основне джерело трудового права.
3. Міжнародні акти як джерело трудового права.
4. Кодекс законів про працю та закони України як джерело трудового права.
5. Підзаконні нормативні акти як джерела трудового права.
6. Локальні акти як джерела трудового права.
7. Рішення Конституційного Суду України та керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду України в правовому регулюванні відносин у сфері праці.
8. Принципи трудового права: поняття та загальна характеристика.
9. Загально правові та міжгалузеві принципи.
10. Галузеві принципи та принципи інститутів трудового права.

Методичні вказівки

Відповідаючи на перше питання, слід розкрити поняття джерел трудового, їх особливості та види, визначити їх дію у просторі, у часі та за колом осіб.

Розглядаючи друге питання, слід зосередитись на особливостях Конституції

України як базового джерела трудового права, зупинитись на положеннях статей 43, 44, 45, 46 та 48 Конституції України.

При відповіді на третє питання, слід розкрити роль міжнародних актів у регулювання відносин у сфері праці, виокремити основні міжнародні акти, які закладають основу такого регулювання. Особливу увагу слід приділити актам Міжнародної організації праці.

Висвітлюючи четверте питання, слід визначити місце Кодексу законів про працю у системі джерел трудового права. Проаналізувати спроби кодифікації законодавства в сфері праці в роки незалежності України. Охарактеризувати найважливіші закони, що регламентують та регулюють відносини в сфері праці: «Про зайнятість населення», «Про відпустки», «Про оплату праці», «Про колективні договори та угоди» та інші.

Розкрити особливості правового регулювання відносин у сфері праці підзаконними актами. Зокрема, звернути увагу на постанови Кабінету Міністрів України, укази і розпорядження Президента України, накази Міністерства Економіки України тощо. Висвітлити особливості і значення локальних актів як джерел трудового права, навести їх перелік. Проаналізувати значення рішень Конституційного суду та керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України для правового регулювання відносин у сфері праці.

Надати поняття принципів трудового права, охарактеризувати їх значення у трудовому праці. Розкрити поняття та основні загально-правові, міжгалузеві принципи та галузеві принципи трудового права.

Питання цільових виступів студентів:

1. Роль Верховного Суду України в тлумаченні норм трудового права.
2. Конституційні права та обов'язки в сфері трудового права та гарантії їх реалізації.
3. Вплив рішень Конституційного Суду на розвиток трудового права.
4. Міжнародна організація праці та її роль в регулюванні трудових відносин.
5. Нормативно правові акти ООН, що визначають світові стандарти правового регулювання праці.

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. (зі змінами, внесеними Законом України від 23 січня 1997 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
4. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.

5. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
6. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
7. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
8. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
9. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
10. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
11. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
12. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Жигалкін П.І. Актуальні проблеми кодифікації законодавства про працю. *Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. відп. ред. В.Я. Тацій*. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2001. Вип. 51. С. 39.
2. Жигалкін П.І., Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці: монографія. Харків: Видво ПП "ФІНН", 2008. 544с.
3. Костюк В.Л. Джерела трудового права України автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Київ. 2000. 20 с.
4. Костюченко О. Є. Гармонізація трудового права України із законодавством ЄС у контексті забезпечення інтересів працівників. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія «Юридичні науки»*. 26 2017. № 6, т. 1. С. 130–134.
5. Кулачок-Тітова Л.В. Реформування трудового законодавства України у світлі відповідності міжнародним трудовим стандартам. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Серія «Право»*. 2018. Випуск 25. С. 113-117.
6. Лаврів О.Я. Система принципів трудового права України: монографія. О.Я. Лаврів. Івано-Франківськ, 2008. 216 с.
7. Островерх А. М. Вплив конвенцій Міжнародної організації праці на трудове право України в сучасний період. *Альманах міжнародного права*. 2021. Вип. 24. С. 43-50.

8. Чижмарь Ю.В. Джерела трудового права та їх характеристика. *Наукові записки Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право.* 2018. Вип. 5. С. 38-41.

9. Ярошенко О.М., Іншин М.І. Система джерел трудового права України: проблема гармонійного поєднання приватного і публічного. *Право України.* 2019. № 2. С. 148-161.

10. Ярошенко О.М. Значення актів Конституційного Суду України для регулювання трудових відносин. *Проблеми законності.* 2008. Вип. 98. С. 54–63.

11. Ярошенко О.М. Теоретичні та практичні проблеми джерел трудового права України: монографія. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. 456 с.

12. Яцкевич І. І. Поняття та особливості міжнародно-правового регулювання юридичних гарантій у сфері праці. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2014. № 2 (10). С. 2-15.

Семінарське заняття № 3. Суб'єкти трудового права України.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про суб'єктів трудового права.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та класифікація суб'єктів трудового права.
2. Працівник як суб'єкт трудового права.
3. Роботодавець як суб'єкт трудового права.
4. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права.
5. Профспілка як суб'єкт трудового права.
6. Державні органи як суб'єкти трудового права.

Методичні вказівки

Розгляд першого питання передбачає визначення поняття суб'єктів трудового права, навести їх види. Розкрити особливості правового статусу суб'єктів трудового права.

Розглядаючи друге питання, слід охарактеризувати правовий статус працівника як суб'єкта трудового права. Окрему увагу слід приділити правовому статусу іноземних осіб-працівників як суб'єктів трудового права. Третє питання плану потребує з'ясування правового статусу роботодавця як суб'єкта трудового права. Розкрити особливості самозайнятих осіб-роботодавців, фізичних осіб-роботодавців як суб'єктів трудового права.

Висвітлюючи четверте питання плану, слід розкрити правовий статус трудового колективу як суб'єкта трудового права, їх права у встановленні умов праці на виробництві та захисті колективних.

Аналізуючи п'яте питання, потрібно дати визначення професійних спілок як суб'єктів трудового права, охарактеризувати їх правовий статус, розкрити представницьку та захисну функції профспілок, особливості правового становища первинної організації

профспілки підприємства.

При відповіді на шосте питання, слід розкрити особливості правосуб'єктності державних органів як суб'єктів трудового права залежно від сфери та обсягу їхніх повноважень.

Питання цільових виступів студентів:

1. Об'єднання роботодавців та їх роль у забезпеченні соціального партнерства.
2. Особливості правосуб'єктності працюючих власників.
3. Правовий статус іноземної особи – працівника.
4. Самозайняті особи як суб'єкти трудового права.

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р., № 1045-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
4. Про зайнятість населення: Закон України від 05.06 2012 р. № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.
5. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012 р. № 5026-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 22. Ст. 216.
6. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
7. Про колективні договори та угоди: Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
8. Про соціальний діалог: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
9. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
10. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
11. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
12. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
13. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Луценко А. Контракт нова модель регулювання трудових відносин. А. Луценко. *Право України*. 1992. № 11, с. 28-31.
2. Гетьманцева Н. Д. Трудовий колектив як суб'єкт локального правового регулювання. *Ерліхівський збірник*. Чернівці. 1995. Вип. 2. С. 92-103.
3. Яремчук О.В. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2005. 22 с.
4. Бутинська Р.Я. Правовий статус учасників колективно-трудова правовідносин: монографія. Львів: Видавництво «Растр-7», 2020. 234 с.
5. Вавженчук С. Трудова правосуб'єктність: антиномії праворозуміння. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 79-83.
6. Голован З.С. Суб'єкти трудового права та суб'єкти трудових правовідносин: співвідношення понять та змісту. *Форум права*. 2007. № 1. С. 23-25.
7. Горбань О.П. Правове регулювання праці іноземців та осіб без громадянства в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Луганськ. 2009. 21 с.
8. Клемпарський М.М. Працівник та роботодавець як ключові суб'єкти трудового права. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2018. № 1 (35). С. 40-46.
9. Клемпарський М.М. Професійні спілки як суб'єкти трудового права. *Центрально-український вісник права та публічного управління*. 2023. Вип. 1. С. 33-37.
10. Костюк В.Л. Професійні спілки як суб'єкти трудового права: проблемні аспекти. *Наукові записки*. Юридичні науки. 2007. Том 64. С. 38-41.
11. Котова Л.В. Проблеми правового статусу працівника як суб'єкта трудового права в умовах ринкових відносин: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Луганськ, 2009. - 18 с.
12. Серета О.Г. Роботодавець як суб'єкт трудового права: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2004. 20 с.
13. Слюсар А.М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект: монографія. Харків: ФІНН. 2011. 335 с.
14. Якушев І.М. Суб'єкти трудового права: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2000. 18 с.
15. Ярошенко О.М. Щодо правового статусу працівників. *Проблеми законності*. 2009. № 106. С. 38-45.

Семінарське заняття № 4. Соціальне партнерство.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про роль соціального партнерства у врегулювання правовідносин у сфері праці.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та сторони соціального діалогу.
2. Поняття колективних угод із соціально-економічних питань, їх зміст та види.
3. Порядок укладення та зміни угод із соціально-економічних питань, контроль за їх виконанням.
4. Поняття, зміст та сторони колективного договору.
5. Порядок укладення колективного договору, його реєстрація.
6. Строк чинності колективного договору та угод із соціально-економічних питань.
7. Відповідальність за порушення угод із соціально-економічних питань і колективних договорів.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід навести поняття та окреслити рівні соціального діалогу, охарактеризувати сторони соціального діалогу на кожному рівні. Надати характеристику законодавству України про соціальний діалог та колективно-договірні відносини. Проаналізувати закріплення права на колективні переговори у міжнародних нормативних актах (Конвенції МОП №№ 98 та 154), поняття колективного договору відповідно до цих документів.

Розглядаючи друге питання, слід надати загальну характеристику угод з соціально-економічних питань, розкрити їх зміст та навести їх види. Детально охарактеризувати кожен вид угоди з соціально-економічних питань: Генеральна угода, регіональні угоди та галузеві угоди.

Відповідаючи на третє питання, детально розкрити порядок укладення та зміни угод з соціально-економічних питань.

Висвітлюючи четверте питання плану, слід розкрити поняття, зміст та сторони колективного договору. Студенти повинні знати класифікацію колективно-договірних умов на нормативні та зобов'язальні, вміти дати їх характеристику і навести відповідні приклади.

П'яте питання плану потребує розгляду порядку укладення колективного договору та процедури його реєстрації. Важливо проаналізувати нормативно-правові акти, що регулюють порядок ведення колективних переговорів, укладення колективних угод, визначають їх сторони і представників цих сторін, строки чинності колективних угод, сферу їх дії. Охарактеризувати відповідальність за порушення угод із соціально-економічних питань і колективних договорів.

Питання цільових виступів студентів:

1. Міжнародний досвід колективно-договірного регулювання праці.
2. Загальна характеристика Конвенції МОП № 154 Про сприяння колективним договорам 1981 р. та Рекомендації МОП № 163 Про сприяння колективним переговорам 1981 р.
3. Виникнення та розвиток соціального партнерства у різних країнах.
4. Функції та роль асоціацій роботодавців у соціальному партнерстві.

5. Роль МОП, ООН та інших міжнародних організацій у сприянні соціальному партнерству.

Проблемні завдання:

1. Колективним договором підприємства було встановлено, що усім особам, які знаходяться у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку, буде провадитись доплата у розмірі 30% їх середньомісячної заробітної плати за рахунок прибутку підприємства.

Чи правомірне таке положення? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. При укладенні колективного договору у товаристві з обмеженою відповідальністю роботодавець запропонував профспілці внести положення про те, що заробітна плата буде виплачуватися один раз на місяць – 16 числа кожного місяця. Усі працюючі погодились з цим. Органи місцевої виконавчої влади, які реєструють колективні договори, відмовили в реєстрації колективного договору і запропонували це положення привести у відповідність до вимог ст. 115 КЗпП України.

Прокоментуйте, спираючись на чинне законодавство.

3. Профспілковий орган ТОВ «Авто Транс» вимагав звільнити директора за систематичні порушення трудового законодавства, невиконання умов колективного договору і грубе поводження з підлеглими.

Чи правомірна ця вимога і до кого вона повинна бути звернена?

4. Директор комунального підприємства «Житлове господарство» надав в профспілковий орган підприємства наступні документи: а) проект наказу про притягнення до дисциплінарної відповідальності за прогул інженера Бойко, який є профорганізатором цеху; б) план технічної реконструкції підприємства на 2-е півріччя; в) проект змін і доповнень до правил внутрішнього трудового розпорядку.

Які з цих документів і в якому порядку повинні бути розглянуті профспілковим органом?

5. Начальник цеху Баранов був обраний головою профспілкового органу АТ «Прогрес». Через два роки на посаду голови профспілкового органу обрали іншу особу, і, так як на місці Баранова працював інший працівник, йому запропонували посаду заступника начальника цеху. Баранов наполягав на отриманні колишньої посади, але йому відмовили і звільнили за прогул у зв'язку з неявкою на роботу на новій посаді. Баранов звернувся до Державної Служби з питань праці зі скаргою на дії роботодавця.

Яке рішення повинен прийняти державний інспектор?

Література:

Основна:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р., № 1045-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
4. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012 р. № 5026-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 22. Ст. 216.
5. Про колективні договори та угоди: Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про колективні угоди і договори: Закон України від 23 лютого 2023 р. № 2937-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 60. ст.194.
7. Про соціальний діалог: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
8. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
9. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
10. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
11. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
12. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Гетьманцева Н. Д. Поняття та особливості локального правового регулювання. *Ерліхівський збірник*. Чернівці. [б.в.] 1994. Вип. 1. С. 47-51.
2. Каракасіди О. Ф., Ліхашев П. І. Колективні договори як локальні акти трудового законодавства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. №6 (35). С.48-50.
3. Колективно-договірне регулювання соціально-трудових відносин у вищих навчальних закладах IIIIV рівнів акредитації: монографія. Ярошенко О.М., Гончарова Г.С., Сільченко С.О. та ін. Харків: Право, 2009. 238 с.
4. Комарницький В.І. Правові питання соціального партнерства в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2001. 19 с.
5. Морозов С. Колективний договір як форма участі працівників в управлінні підприємством. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 2. С. 89–92.

6. Поплавська О.М. Соціальний діалог в Україні: стан, ефективність, перспективи розвитку в цифровій економіці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 26. Ч. 2. С. 44-49.

7. Прилипко С.М., Ярошенко О.М., Клименчук Н.М. Колективні угоди як результат соціального партнерства (сучасний стан і перспективи розвитку): монографія. Харків: ФІНН, 2011. 256 с.

8. Сахарук І. Соціальний діалог як основа реалізації концепції гідної праці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. С. 56-61.

9. Чанишева Г.І. Колективні угоди як правові акти соціального діалогу. *Юридичний науковий електронний журнал: електронне наукове фахове видання*. 2023. № 1. С. 600-603.

10. Чанишева Г.І., Гришина Ю.М. Поняття і мета соціального діалогу за законодавством України та окремих країн. *Юридичний науковий електронний журнал: електронне наукове фахове видання*. 2024. № 1. С. 244-247.

Семінарське заняття № 5. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про особливості правового регулювання зайнятості і працевлаштування.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття зайнятості та її види.
2. Державна політика у сфері зайнятості.
3. Поняття та правовий статус безробітного.
4. Порядок реєстрації, ведення облік та припинення реєстрації безробітного.
5. Соціальне страхування на випадок безробіття.
6. Порядок працевлаштування окремих категорій осіб: неповнолітніх, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб.
7. Органи, які здійснюють працевлаштування, їх правовий статус.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід дати визначення зайнятості та її видів. Визначити правові, економічні та організаційні засади зайнятості населення України і його захист від безробіття.

Розглядаючи друге питання, слід охарактеризувати державну політику зайнятості. Проаналізувати основні принципи державної політики у сфері зайнятості та працевлаштування. Державні гарантії права на вибір виду зайнятості в Україні. Розкрити особливості активної та пасивної державної політики зайнятості.

Висвітлюючи третє питання плану, слід розкрити поняття та правовий статус

безробітного. Проаналізувати порядок реєстрації, ведення обліку безробітних. Розкрити основні підстави припинення реєстрації безробітних. Охарактеризувати загальнообов'язкове державне страхування на випадок безробіття. Проаналізувати зміст Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Розглянути особливості працевлаштування окремих категорій осіб. Розкрити суть правових відносин працевлаштування з підприємствами, установами, організаціями. Охарактеризувати правовий статус державних органів з працевлаштування. Проаналізувати правові підстави діяльності суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні.

Питання цільових виступів студентів:

1. Порядок працевлаштування окремих категорій громадян (неповнолітніх, звільнених в запас із Збройних Сил та інші).
2. Працевлаштування за допомогою недержавних посередницьких організацій та його правове регулювання.
3. Вплив повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України на ринок праці та зайнятість в Україні.
4. Ініціативи та програми, спрямовані на сприяння працевлаштуванню молоді в Україні.
5. Програми та ініціативи, спрямовані на підвищення рівня зайнятості в Україні.
6. Особливості надання статусу безробітної особи внутрішньо переміщеним особам.

Проблемні завдання:

1. Після закінчення 9 класів загальноосвітньої школи Яроцький, якому виповнилось 15 років, отримавши згоду батьків на працевлаштування, звернувся до місцевого центру зайнятості із заявою про реєстрацію його як такого, що шукає роботу, та з проханням надати йому статус безробітного.

Яке рішення має прийняти центр зайнятості?

2. Савчук зареєструвався в центрі зайнятості як такий, що шукає роботу, але в період пошуку прийнятної роботи (до надання статусу безробітного) він відмовився від двох пропозицій такої роботи і йому було відмовлено в наданні статусу безробітного.

Які правові наслідки настають в цьому випадку для Савчука? Яка робота вважається підходящою?

3. Внутрішньо переміщена особа Кадук зареєструвався в службі зайнятості як такий, що шукає роботу, але протягом місяця без поважних причин не відвідував центр зайнятості та був знятий з обліку.

Чи має право Кадук повторно зареєструватися в службі зайнятості як такий, що шукає роботу та набутти статусу безробітного? Якими нормативними актами врегульовані ці питання?

4. П'ятнадцятирічний Богомолів був звільнений з роботи у зв'язку з повною ліквідацією підприємства і звернувся до державної служби зайнятості із заявою зареєструвати його як безробітного. Але Богомоліву було відмовлено в цьому, посилаючись на те, що, згідно із законом, статус безробітного може набути особа, яка досягла 16-річного віку.

Чи правомірною була відмова? Яка категорія осіб не може набути статусу безробітного?

5. Бобров навчався у вищому навчальному закладі на денному відділенні на контрактній основі, після закінчення навчального закладу працевлаштуватися не зміг.

У який термін Бобров повинен звернутися до служби зайнятості за допомогою у працевлаштуванні та які повинен пред'явити документи? За яких умов він набуде статусу безробітного? Чи буде надаватися йому допомога у зв'язку з безробіттям?

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про зайнятість населення: Закон України від 05.06 2012 р. № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 р. № 1533-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000. № 22. ст.171.
5. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
6. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
7. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
8. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
9. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Венедіктов С.В. Щодо забезпечення зайнятості громадян в умовах ринкової економіки. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2013. № 1062: Серія "Право". С. 131-133.

2. Головка М.Л., Пастухов В.П. Зайнятість населення України: соціально-економічні, правові та історичні аспекти. Головка М.Л., Пастухов В.П. Київ: Друкарня ФПУ, 1998. 381с.

3. Маркіна Т.Г. Право громадян на зайнятість та форми його реалізації в умовах становлення ринкової економіки: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2000. 17 с.

4. Шабанов Р. І. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. Право України. 2016. № 8. С. 63–70.

5. Щотова Ю.М. Правове регулювання працевлаштування молоді в Україні: монографія. Київ: АПСВ, 2007. 192 с.

6. Юровська В.В., Острогляд Д.А., Чернявська Д.С., Целиковська О.А. Дистанційна зайнятість: сучасний стан та перспективи розвитку. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 4. С. 346-349.

7. Юшко А. М. Шляхи впровадження Закону України «Про зайнятість населення». Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2013. С. 638–644. 43.

8. Юшко А.М. Запозичена праця: проблеми правового регулювання. Право та інновації. 2016. № 1 (13). С. 44-52.

9. Юшко А. М. Шляхи впровадження Закону України "Про зайнятість населення". Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2013. № 26. С. 638-644.

10. Ярошенко О.М. Державна політика у сфері зайнятості: деякі аспекти. Проблеми законності. 2009. Вип. 101. С. 66–72.

Семінарське заняття № 6. Поняття, ознаки та зміст трудового договору.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про інститут трудового договору в трудовому праві.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год; заочна форма навчання – 1 год.

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки і значення трудового договору.
2. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, пов'язаних із працею.
3. Зміст трудового договору: основні та додаткові умови.
4. Форма і строк трудового договору.
5. Спрощений режим регулювання трудових відносин.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід вказати, що трудовий договір є однією з форм реалізації конституційного права громадян на працю, що визначений ст. 43 Конституції України. Надати визначення поняття та ознак трудового договору, охарактеризувати його значення.

Розглядаючи друге питання, слід розкрити основні відмінності трудового

договору від суміжних цивільно-правових договорів, пов'язаних з працею.

Висвітлюючи третє питання плану, слід надати поняття змісту трудового договору, охарактеризувати основні та додаткові умови трудового договору. Проаналізувати підстави встановлення випробування при прийнятті на роботу.

Четверте питання плану потребує розгляду форми та строків трудового договору, розкриття випадків обов'язкового укладення трудового договору в письмовій формі та строкового трудового договору. Проаналізувати особливості встановлення спрощеного режиму регулювання трудових відносин.

Питання цільових виступів студентів:

1. Правове значення встановлення випробувального строку при прийнятті на роботу.
2. Втілення принципу єдності та диференціації регулювання трудових відносин при укладенні трудового договору.
3. Особливості укладення трудових договорів з молоддю та неповнолітніми працівниками.

Проблемні завдання:

1. Оніщенко працювала продавщицею в кіоску ФОП Агапова. У зв'язку з сімейними обставинами (смертю родича) вона не вийшла на роботу, але замість себе відправила подругу, яка і відпрацювала зміну. Дізнавшись про те, що трапилося, Агапов відмовився оплачувати подрузі Оніщенко відпрацьований день, а самій Оніщенко оголосив догану в зв'язку з прогулом і позбавив місячної премії.

Дайте правову оцінку ситуації.

2. У ВАТ «Консульттрейд» з'явилась вакансія в зв'язку з тим, що секретар була відправлена в інше місто на три місяці для підвищення кваліфікації. На її місце була прийнята вагітна Іванова, якій було призначено випробувальний термін в три місяці.

Дайте правову оцінку ситуації.

3. Конєв звернувся в ТОВ «Комп'ютер-ленд» з метою влаштуватися на роботу в якості спеціаліста з ремонту персональних комп'ютерів. Його було прийнято на роботу, проте вказали на необхідність придбати у ТОВ формений одяг з логотипом організації. Конєв відмовився, посилаючись на те, що ціна уніформи завищена приблизно в два-три рази в порівнянні з ринковою вартістю подібного одягу. Керівництво ТОВ анулювало трудовий договір.

Дайте правову оцінку ситуації.

4. Спираючись на класифікатор професій та відповідний довідник кваліфікаційних характеристик, враховуючи різницю між посадовою та робочою інструкцією, складіть посадову інструкцію для (обираєте одну позицію за номером у списку групи):

- 1.Адміністратор
2. Касир квитковий

3. Коректор (коригування текстів)
4. Водій навантажувача
5. Газоелектрозварювальник
6. Газорятівник
7. Дозиметрист
8. Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування
9. Зарядник холодильних апаратів
10. Лаборант електромеханічних випробувань та вимірювань
11. Лаборант з фізико-механічних випробувань
12. Лаборант хімічного аналізу
13. Маляр
14. Машиніст (кочегар) котельні
15. Машиніст крана (кранівник)
16. Машиніст насосних установок)
17. Машиніст розфасувально-пакувальних машин
18. Нянька
19. Оператор заправних станцій
20. Головний економіст
21. Юрисконсульт

5. Між групою працівників і бердянським управлінням “Азовриба” було укладено договір, згідно з яким працівники зобов’язувались в установленій договором строк відремонтувати 27 човнів для прогулянок і 4 човни для паромних переправ. Група працівників звернулась до керівника управління з проханням оплатити їм надурочну роботу, але він відмовив їм, тому що, на його погляд, вони працювали за цивільно-правовою угодою.

Які правовідносини виникли: трудові чи цивільно-правові? Які відмінності між ними?

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
4. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
5. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
6. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.

7. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Актуальні проблеми правового регулювання випробування при прийнятті на роботу: теоретико-прикладний нарис: монографія / О.М. Ярошенко, А.М. Слюсар, А.В. Биков та ін.; за наук. ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків. 2017. 176 с.

2. Амелічева Л.П. Забезпечення безпеки праці як умови трудового договору: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2008. 19 с.

3. Веренич Н.В. Особливості правового регулювання праці за сумісництвом і суміщенням професій (посад): автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2003. 19 с.

4. Гетьманцева Н. Новація умов трудового договору. Н. Гетьманцева. *Юридична Україна*. 2007. № 3. С. 64-71.

5. Данилюк О. Призначення на посаду як правостворюючий фактичний склад у трудовому праві України. *Юридична Україна*. 2007. № 2. С. 58-63.

6. Дуюнова О.М. Угоди про працю за трудовим законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Київ. 2004. 167 с.

7. Єрьоменко В.В. Призначення на посаду: актуальні питання теорії і практики. В.В. Єрьоменко. *Право України*. 2000. № 6. С. 39.

8. Інноваційні форми організації праці в умовах діджиталізації економіки України: теоретико-прикладний нарис: монографія / О.М. Ярошенко, О.Г. Середа, Л.Ю. Малюга, О.Є. Луценко, О.В. Таможанський. Харків: Юрайт, 2023. 240 с.

9. Костюк В.Л., Бонтлаб В.В. Проблемні питання застосування положень щодо комерційної таємниці в трудовому договорі. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2005. № 2. С. 46-52.

10. Жернаков В.В. Запрет необоснованного отказа в приеме на работу как гарантия реализации права на труд. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 2000. № 7. С. 68–71.

11. Зінченко М.Ю. Професія як елемент трудової функції працівника. Держава і право. *Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр.* 2012. Вип. 56. С. 315–319.

12. Конопельцева О.О. Стан здоров'я працівника як одна з вимог при прийнятті на роботу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 163–166.

Семінарське заняття № 7. Порядок укладення трудового договору та види трудових договорів.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про порядок укладення трудового договору.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Порядок укладення трудового договору.
2. Документи, що необхідно подати при працевлаштуванні.
3. Необґрунтована відмова при прийнятті на роботу.
4. Контракт як особливий вид трудового договору.
5. Трудові договори з сезонними та тимчасовими працівниками.
6. Трудові договори про дистанційну та надомну працю.
7. Трудовий договір про роботу за сумісництвом.
8. Трудовий договір про роботу з нефіксованим робочим часом.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід розкрити всі етапи порядку укладення трудового договору, визначити момент, з якого трудовий договір вважається укладеним. Розкрити перелік документів, які повинна подати особа при працевлаштуванні. Розглядаючи третє питання, слід проаналізувати гарантії при прийнятті працівника на роботу. Визначити категорію осіб, яким не можна відмовити у прийнятті на роботу, які встановлюються обмеження при прийнятті на роботу (вік, стан здоров'я, проходження спецперевірки тощо).

Висвітлюючи четверте питання плану, слід розкрити особливості контракту як особливого виду трудового договору, визначити вичерпні підстави укладення такого типу договору.

Відповідаючи на п'яте питання розкрити особливості праці тимчасових та сезонних працівників передбачені Указами Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.74 р. «Про умови праці тимчасових працівників і службовців» та «Про умови праці працівників і службовців, зайнятих на сезонних роботах». Описати особливості укладення та розірвання трудових договорів про надомну та дистанційну працю. Проаналізувати відмінності цих трудових договорів. З'ясувати основні умови трудового договору про роботу за сумісництвом. Розкрити особливості укладення трудового договору про роботу з нефіксованим робочим часом.

Питання цільових виступів студентів:

1. Правове регулювання застосування контракту як особливої форми трудового договору.
2. Особливості правового статусу тимчасових та сезонних робітників.
3. Правове регулювання укладення трудового договору з нефіксованим робочим часом.
4. Правове регулювання трудового договору про дистанційну працю.

Проблемні завдання:

1. Мартиненко працює дворником в ТОВ «Джерело». При працевлаштуванні з нею був укладений трудовий договір на три місяці, який постійно переукладався. При укладанні трудового договору їй було заявлено, що ніяких прав за цим договором вона не має, тому трудова книжка Мартиненко не

велась. Коли термін дії чергового трудового договору закінчився, роботодавець відмовився переукладати договір без будь-яких пояснень.

Мартиненко звернулася до суду. Дайте правову оцінку ситуації.

2. Шатов за професією слюсар-налагоджувальник. За оголошенням прийшов влаштуватися на підприємство, де пояснив, що трудову книжку втратив після звільнення з попереднього місця роботи. Роботодавець запропонував замість трудової книжки надати йому портфолію та рекомендації з попередніх місць роботи. Ні того, ні іншого у Шатова не виявилось. Роботодавець письмово відмовив в прийомі Шатова на роботу в зв'язку з відсутністю необхідних ділових якостей.

Чи обґрунтована відмова у прийнятті на роботу? Як слід вчинити в цьому випадку Шатову?

3. Савчук вирішив влаштуватися на роботу в ТОВ «Пластконструктпроект» в якості токаря. 19 червня, коли він прийшов влаштуватися на роботу, майстер цеху вказав йому на робоче місце і сказав, що завтра чекає його на роботі. 20 червня Савчук розпочав роботу, однак, коли 25 червня заступник директора став укладати з ним трудовий договір, у них виникли розбіжності щодо того, коли Савчук піде у відпустку. Розбіжності були усунені 28 червня. 30 червня Савчук і заступник директора уклали договір, відповідно до якого Савчук зобов'язаний був приступити до роботи наступного дня. Однак у зв'язку з тим, що на наступний день випадав вихідний, Савчук на роботу не з'явився. Унаслідок невиходу Савчук на роботу роботодавець анулював трудовий договір.

Савчук звернувся до суду. Яке рішення повинен винести суд?

4. Гаврош звернулася до суду з вимогою визнати недійсним укладений між її 15-річним сином і «Планета дитинства, відповідно до якого син працював аніматором. Гаврош вважає, що така робота для її сина є виснажливою. Батько проти укладення даного трудового договору не заперечує, про що є письмовий висновок. Поки йшов судовий процес, Гаврошу-молодшому виповнилося 16 років.

Яке рішення повинен винести суд?

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.

4. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
5. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
6. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
7. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Вапнярчук Н.М., Ярошенко О.М. До питання переведення наукових працівників на дистанційну форму зайнятості у зв'язку з воєнним станом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. Вип. 72 (2). С. 32-36.
2. Лебідь В.І. Окремі аспекти правового регулювання трудових відносин між працівником і фізичною особою (роботодавцем). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2008. №3. С.
3. Луценко А. Контракт нова модель регулювання трудових відносин. А. Луценко. *Право України*. 1992. № 11, с. 28-31.
4. Міщук М.О. Проблеми правового регулювання праці тимчасових працівників. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 12. С. 141-145.
5. Міщук М.О. Сутність контракту як особливого виду трудового договору в умовах сьогодення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 10. С. 107-111.
6. Свічкарьова Я.В. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом: особливості робочого часу. *Право та інновації*. 2021. №3 (35). С.35-40.
7. Свічкарьова Я.В., Завялов Є.В. Щодо призупинення дії трудового договору під час воєнного стану (у співавторстві). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» серія «Юридичні науки»*. 2022. №6 (52).
8. Цесарський Ф.А. Визначення змісту поняття «трудовий договір» та його характерних ознак в умовах розвитку ринкової економіки. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. Серія «Економічна теорія та право». 2011. № 4 (7). С. 165–172.
9. Юшко А.М., Гончарова Г.С. Проблеми правового регулювання кваліфікаційних вимог до працівників при прийнятті на роботу. *Право та інновації*. 2017. № 2 (18). С. 15-23.
10. Яковлев О.А. Теоретико-правові аспекти розвитку та впровадження надомної та дистанційної праці в сучасних реаліях. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2 (15). С. 56-62.

11. Ярошенко О.М. Необґрунтована відмова у прийнятті на роботу: поняття, сутність, правові наслідки. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 144. С. 71-80.

Семінарське заняття № 8. Зміна умов та припинення трудового договору.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про особливості зміни умов трудового договору та підстав його припинення.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год; заочна форма навчання – 1 год.

Навчальні питання:

1. Види зміни умов трудового договору.
2. Переведення працівника на іншу роботу: поняття та види.
3. Переміщення працівника.
4. Зміна істотних умов праці.
5. Припинення трудового договору: поняття та підстави.
6. Припинення трудового договору за взаємною згодою сторін.
7. Припинення трудового договору за ініціативою працівника.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід охарактеризувати види змін трудового договору. Розглядаючи друге питання, слід дати визначення переведення працівника на іншу роботу, визначити його основні ознаки. Окреслити види переведень на іншу роботу та дати характеристику кожному з них. Дослідити юридичний зміст поняття «простій», визначити його види, а також права та обов'язки сторін трудового правовідношення на час простою.

При відповіді на третє питання, необхідно розкрити особливості переміщення працівника. Висвітлюючи четверте питання плану, слід визначити поняття «зміна істотних умов праці». Проаналізувати підстави та порядок зміни істотних умов праці.

П'яте питання плану потребує розгляду поняття та підстав припинення трудового договору. Припинення трудового договору характеризується трьома поняттями: припинення, розірвання та звільнення. Припинення – найширше поняття. Воно включає всі підстави припинення трудового договору. Розірвання – це завжди ініціатива, або працівника, або роботодавця, або третіх осіб.

Дослідити підстави припинення трудового договору за взаємною згодою сторін. Характеризуючи підстави припинення трудових відносин з ініціативи працівника особливу увагу слід приділити особливостям розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, та строкового трудового договору.

Питання цільових виступів студентів:

1. Поняття та правова характеристика поняття «істотні умови праці».
2. Угода сторін як підстава припинення трудового договору.

Проблемні завдання:

1. Роботодавець видав наказ про переведення слюсаря 4-го розряду Євтушенка з механічного в енергоцех за тією ж спеціальністю і кваліфікації. Від переведення Євтушенко відмовився, мотивуючи це тим, що він влаштувався на роботу в механічний цех і переводити його без згоди в енергоцех роботодавець не має права. Більш того, в даний момент він є членом комісії з розробки проекту колективного договору. За відмову від переведення Євтушенку оголошено догану.

Чи мав право роботодавець покарати Євтушенка?

2. Для ліквідації наслідків аварії адміністрація наказом перевела токаря 5-го розряду Симоненка на два тижні на різні підсобні роботи. Однак він відмовився виконувати цей наказ. За це йому оголосили догану і знову запропонували приступити до нової роботи. Після другої відмови було звільнення за п. 3 ч.1 ст. 40 КЗпП (за систематичне невиконання працівником без поважних причин обов'язків, покладених на нього трудовим договором). Симоненко є членом профспілкового органу підприємства.

Чи відповідають закону три названих наказу адміністрації підприємства?

3. До юрисконсульта Авраменко звернувся роботодавець - директор ВАТ «Мотор» з пропозицією перевестись в новостворену ВАТ дочірню організацію. Авраменко погодилася, після чого на наступний день (29 травня) була звільнена. До керівника дочірньої організації вона звернулася лише 29 червня через хворобу. Однак керівник дочірньої організації відмовив Авраменко в прийомі на роботу, посиляючись на те, що на її місце вже був прийнятий відповідний працівник.

Як слід вчинити в даній ситуації? Дайте правову оцінку тому, що сталося.

4. Воронцова працювала оператором котельних установок в КП «ХТМ». Згідно з висновком МСЭК їй рекомендовані роботи без фізичного навантаження. Роботодавець запропонував Воронцовій переведення на посаду кур'єра, від якої остання відмовилася, і трудовий договір з нею був припинений за станом здоров'я за п. 2 ч. 1 ст. 40 КЗпП.

Шахова звернулася до суду. Вирішіть справу по суті.

Література:

Основна:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.

4. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
5. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
6. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
7. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Глазько С.М. Правове регулювання припинення трудового договору: теоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2005. 19 с.
2. Єрмоменко В. В. Підстави виникнення, зміни і припинення трудових правовідносин. *Актуальні проблеми розвитку законодавства про працю та соціальне забезпечення: матеріали Між- 50 нар. наук.-практ. конф. м. Харків 22–23 квітня, 2009.* С. 41–44.
3. Жернаков В.В. Проблеми забезпечення соціально-трудо-вих прав у процесі розвитку законодавства України. *Право та інновації.* 2017. № 2 (18). С. 9–14.
4. Конопельцева О.О. Поява на роботі в нетверезому стані як підстава відсторонення працівника від роботи. *Право і суспільство: Всеукр. наук. журнал.* 2021. №6 . С. 113-119.
5. Пилипенко П.Д. Про істотні умови трудового договору та проблеми, пов'язані з переведенням і переміщенням працівників. *Вісник Львівського університету.* Серія юридична. Львів: ЛДУ, 2002. Вип. 37. С. 337–342.
6. Процевський В.О. Проблеми правового регулювання відсторонення від роботи. *Харківський національний педагогічний унт ім. Г.С. Сковороди.* Харків. 2007. 144 с.
7. Свічкарьова Я.В., Завялов Є.В. Щодо призупинення дії трудового договору під час воєнного стану (у співавторстві). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»* серія «Юридичні науки». 2022. №6 (52).
8. Шумило М.М. Втрата довіри, як підстава звільнення працівника, який обслуговує культурні цінності: пілотне рішення Верховного Суду. *Слово Національної школи суддів України.* 2022. № 1-2 (38-39). С. 284-295.
9. Юшко А.М. Переведення на іншу роботу: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2002. 20 с.
10. Ярошенко О.М. Особливості припинення трудового договору у зв'язку з укладенням трудового договору (контракту), всупереч вимогам закону України "Про запобігання корупції". *Публічне право.* 2016. № 1. С. 215-220.

Семінарське заняття № 9. Припинення трудового договору.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про підстави припинення трудового договору за ініціативою роботодавця та третіх осіб.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Загальні підстави припинення трудового договору за ініціативою роботодавця.
2. Додаткові підстави припинення трудового договору за ініціативою роботодавця.
3. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця за попередньою згодою виборного органу первинної профспілкової організації.
4. Припинення трудового договору з підстав, що не залежать від волі сторін.
5. Припинення трудового договору за ініціативою третіх осіб.
6. Порядок оформлення звільнення. Розрахунок із звільненим працівником. Вихідна допомога.
7. Порядок та підстави відсторонення працівника від роботи.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід охарактеризувати загальні підстави припинення трудового договору за ініціативою роботодавця, передбачені ст. 40 Кодексу законів про працю. При розгляді даного питання слід звернути увагу на передбачені гарантії захисту працівників від необґрунтованого звільнення за ініціативою роботодавця. Охарактеризувати порядок розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця за попередньою згодою виборного органу первинної профспілкової організації.

Розглядаючи четверте питання, слід дати характеристику припинення трудового договору з підстав, що не залежать від волі сторін, що передбачені п. 8-1, 8-2 та 8-ч 1 ст. 36 Кодексу законів про працю.

Висвітлюючи п'яте питання плану, слід розкрити підстави припинення трудового договору за ініціативою третіх осіб, тобто осіб, які не є сторонами даного договору. В даному випадку слід з'ясувати, за вимогою яких осіб дія трудового договору може бути припинена. Окремо проаналізувати особливості припинення трудового договору за вимогою батьків особи до 16 років, суду, профспілки, військкомату тощо.

Проаналізувати порядок оформлення звільнення окремо для кожної підстави звільнення. Визначити порядок та строки розрахунку зі звільненим працівником. Ознайомитись із нормативно-правовим актом, що регулює порядок ведення трудових книжок. З'ясувати у яких випадках працівникам, що звільняються, надається вихідна допомога.

Окрему увагу слід приділити висвітленню питання порядку та підстав відсторонення працівника від роботи.

Питання цільових виступів студентів:

1. «Треті особи» як ініціатори розірвання трудового договору.
2. Особливості застосування додаткових підстав для розірвання трудового договору з боку власника.
3. Повноваження первинної профспілкової організації при проведенні розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця.
4. Особливості припинення трудового договору з підстав, що не залежать від волі сторін.
5. Порядок припинення трудового договору при ліквідації підприємства, установи, організації.

Проблемні завдання:

1. Приватний охоронець Пономаренко, озброєний табельним газовим пістолетом, знаходився на чергуванні в магазині «АТБ». Несподівано в магазин увірвалися кілька озброєних людей в масках, один з них направив зброю на Пономаренко. Розуміючи, що в даних умовах він не зможе чинити гідного опору, Пономаренко поклав зброю на підлогу і підняв руки вгору. Невідомі очистили найближчу до виходу касу і зникли. Як з'ясувалося згодом, пограбування було інсценоване з метою перевірити пильність охорони. У той же день Пономаренко був звільнений в зв'язку з тим, що не пройшов атестацію.

Дайте правову оцінку ситуації.

2. Збірник підшипників Рибченко з'явився на роботу, однак денну норму по виготовленню підшипників виконав лише на чверть. У таблиці обліку робочого часу значиться, що Рибченко з'явився на роботу із запізненням на 3 години, відразу до часу обідньої перерви. Після обідньої перерви Рибченко не приступав до роботи протягом години в зв'язку з тим, що вирішував в бухгалтерії і відділі кадрів питання про розмір належної йому заробітної плати.

Чи виникло у роботодавця право звільнити Рибченка?

Якщо так, то на яких підставах?

3. Дорошиною, яка була прийнята 1 жовтня оператором котельних установок терміном на 6 місяців, 10 квітня був припинений трудовий договір за п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП у зв'язку із закінченням опалювального сезону. При цьому їй затримали видачу трудової книжки на два тижні у зв'язку з хворобою інспектора з кадрів і не зробили розрахунок через відсутність коштів на рахунку підприємства. Дорошина звернулася до суду з позовом про поновлення на роботі та оплату часу вимушеного прогулу. Крім того, в суді вона пред'явила довідку, що підтверджує її вагітність на дату звільнення.

Яке рішення винесе суд?

4. Суворова, яка працювала завідуючою складом, була звільнена за втрату довіри (п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпПУ), як особа, яка має судимість за корисливий злочин. Суворова звернулася до суду.

Яке рішення повинен прийняти суд, вирішуючи справу по суті?

5. Психолог школи Боброва була звільнена за аморальний проступок (п. 3 ч. 1 ст. 41 КЗпПУ) за куріння в присутності учнів. Вважаючи звільнення незаконним, Боброва звернулася до суду.

Вирішіть трудовий спір по суті.

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

3. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.

4. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.

5. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.

6. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.

7. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Глазько С.М. Правове регулювання припинення трудового договору: теоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2005. 19 с.

2. Грекова М.М. Угода сторін як підстава припинення трудового договору: проблеми правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2012. Вип. 19. Том 3. С. 14–17.

3. Єрмоменко В.В. Підстави виникнення, зміни і припинення трудових правовідносин. *Актуальні проблеми розвитку законодавства про працю та соціальне забезпечення*: матеріали Між- 50 нар. наук.-практ. конф. м. Харків 22–23 квітня, 2009. С. 41–44.

4. Жернаков В.В. Проблеми забезпечення соціально-трудова прав у процесі розвитку законодавства України. *Право та інновації*. 2017. № 2 (18). С. 9–14.

5. Конопельцева О.О. Поява на роботі в нетверезому стані як підстава відсторонення працівника від роботи. *Право і суспільство*: Всеукр. наук. журнал. 2021. №6 . С. 113-119.

6. Конопельцева О.О. Щодо співвідношення понять «припинення трудового договору», «розірвання трудового договору» та «звільнення». *Право та інновації*. 2018. № 2 (22). С. 54-59.

7. Потопахіна О.М. Щодо правомірності припинення трудового договору за пунктом 3 статті 36 КЗпП України з особами, які проходять військову службу в особливий період. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 42, том 1. С. 104-109.

8. Процевський В.О. Проблеми правового регулювання відсторонення від роботи. *Харківський національний педагогічний унт ім. Г.С. Сковороди*. Харків. 2007. 144 с.

9. Свічкарьова Я.В., Завялов Є.В. Щодо призупинення дії трудового договору під час воєнного стану (у співавторстві). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»* серія «Юридичні науки». 2022. №6 (52).

10. Сільченко С.О. Строковий трудовий договір за законодавством України: поняття, види, умови укладення, зміни та припинення: монографія. НЮАУ ім. Яр. Мудрого. Харків: Золоті сторінки, 2005. 204 с.

11. Цесарський Ф.А. Підстави припинення трудового договору як проблемне питання науки трудового права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Випуск 61. С. 505-511.

12. Шумило М.М. Втрата довіри, як підстава звільнення працівника, який обслуговує культурні цінності: пілотне рішення Верховного Суду. *Слово Національної школи суддів України*. 2022. № 1-2 (38-39). С. 284-295.

13. Юшко А.М. Переведення на іншу роботу: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2002. 20 с.

14. Ярошенко О.М. Особливості припинення трудового договору у зв'язку з укладенням трудового договору (контракту), всупереч вимогам закону України "Про запобігання корупції". *Публічне право*. 2016. № 1. С. 215-220.

Семінарське заняття № 10. Робочий час і час відпочинку.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про інститути робочого часу та часу відпочинку.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та види робочого часу. Нормальний робочий час.
2. Скорочений робочий час. Неповний робочий час.
3. Режим та облік робочого часу: поняття та порядок встановлення.
4. Особливості правового регулювання роботи на умовах ненормованого робочого дня.
5. Поняття та види часу відпочинку.
6. Поняття та види відпусток.
7. Щорічні відпустки: основна та додаткові, порядок їх надання.
8. Відпустки у зв'язку з навчанням. Творчі відпустки. Відпустка у зв'язку із підготовкою та участю у змаганнях.

9. Соціальні відпустки: відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами; відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею 3 років; відпустки працівникам, які мають дітей; батьківська відпустка.

10. Порядок надання відпустки без збереження заробітної плати. Гарантії прав працівників на використання відпустки.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання необхідно дослідити поняття та види робочого часу, визначити його структуру. Охарактеризувати особливості основного та неосновного робочого часу. Слід розрізняти робочий день нормальної тривалості, скорочений і неповний робочий день і підстави введення того чи іншого робочого дня. Також потребує розгляду правове регулювання залучення працівників до понаднормових робіт, роботи у вихідні, святкові та неробочі дні, у нічний час.

Розглядаючи третє питання, слід дати характеристику запровадження на підприємстві, в установі чи організації режиму та облік робочого часу.

Висвітлюючи п'яте питання плану, слід розкрити поняття та види часу відпочинку. Окрему увагу треба звернути на вивчення існуючого порядку надання щорічних відпусток: основних і додаткових, при цьому виділивши види додаткових відпусток: працівникам, зайнятим на роботах з шкідливими умовами праці, за особливий характер праці тощо.

Охарактеризувати особливості надання відпустки у зв'язку з навчанням, творчих відпусток, відпустки у зв'язку із підготовкою та участю у змаганнях, соціальних відпусток та відпусток без збереження заробітної плати.

Питання цільових виступів студентів:

1. Особливості правового регулювання робочого часу та часу відпочинку осіб з інвалідністю.
2. Простій на підприємстві під час дії воєнного стану.
3. Порядок надання відпусток в умовах дії воєнного стану.

Проблемні завдання:

1. До комісії по трудових спорах надійшла скарга від інженерно-технічних працівників БМУ-1 на те, що начальник БМУ зобов'язує їх прибути на роботу за 30 хвилин до початку зміни, нерідко залишає після роботи на «п'ятихвилинки», які тривають 20-40 хвилин. На всі прохання компенсувати переробіток робочого часу начальник відповідає, що вони є працівниками з ненормованим робочим днем і мають додаткову відпустку за ненормований робочий день, тому ніяка компенсація їм не призначена.

Чи законні дії керівника? Обґрунтуйте з посиланням на чинне законодавство.

2. При складанні графіка змінності на підприємстві по режиму п'ятиденного робочого тижня виникли наступні питання: 1) якої тривалості повинна встановлюватися робоча зміна неповнолітнім особам, працівникам, які навчаються у вечірніх і заочних навчальних закладах? 2) як компенсувати не

опрацювання в нічну зміну, яка скорочена на 1 годину? 3) чи скорочується робочий час перед вихідними і святковими днями?

Складіть відповідь з посиланням на закон.

3. Наказом по підприємству для слюсарів-ремонтників був введений підсумований облік робочого часу. Два слюсари працювали за графіком змінності 1 травня. Оскільки ця робота була їм оплачена в одинарному розмірі, вони звернулися до роботодавця з вимогою про доплату і про скасування підсумованого робочого часу, яке погіршує їхнє становище з оплати праці. Роботодавець відхилив названі вимоги. Працівники звернулися в КТС.

Яке рішення повинен винести орган з розгляду трудового спору? Розгляньте цю ситуацію за нормами довоєнного та воєнного часу.

4. Петров влаштувався працювати шахтарем 12 березня. При цьому з 1 по 15 травня він за узгодженням з роботодавцем перебував у відпустці за сімейними обставинами; 13 червня він був усунений від роботи за підозрою, що він з'явився у стані алкогольного сп'яніння, яка, однак, не підтвердилася під час медичного огляду; з 20 по 25 червня не працював через те, що профспілкова організація на шахті оголосила загальний страйк, а її активісти не пускали нікого на територію підприємства.

З посиланням на закон дайте відповідь, коли у Петрова з'явиться право на щорічну оплачувану відпустку повної тривалості?

5. Переверзін неодноразово просив директора підприємства призначити йому відпустку в липні, щоб він співпав із відпусткою його дружини, тим більше, що вони з дружиною вже придбали путівку на двох на курорт. Роботодавець ігнорував прохання Переверзіна. Тоді Переверзін написав заяву про відпустку і виїхав на курорт. Після повернення він дізнався, що звільнений за прогул.

Хто має рацію в цій ситуації? Дайте юридичну оцінку ситуації, що склалася.

6. Напередодні вихідного дня бригаді слюсарів було оголошено наказ директора підприємства про роботу в день відпочинку на ремонті парового котла, що вийшов з ладу. Два слюсари на роботу не вийшли і в результаті були звільнені за прогул.

Чи правильні дії директора? У яких випадках дозволяється залучення працівників на роботу у вихідний день? Як компенсується робота у вихідний день?

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

3. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
4. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
5. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
6. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
7. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
8. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Вапнярчук Б.В. Щодо сутності поняття «робочий час» та його характерних ознак. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки», 2018. Вип. 1. Т. 1. С. 126-129.
2. Вишновецька С.В., Мисюк О.С. Поняття та види роботи за межами встановленої тривалості робочого часу. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 60. С. 6–11.
3. Гаращенко Л.П. Правове регулювання відпусток за законодавством України. Київ: ПАВЛІМ, 2003. 172 с.
4. Мірошниченко О. Особливості правового регулювання робочого часу сільськогосподарських працівників. *Юридична Україна*. 2006. № 5. С. 69-73.
5. Прокопенко В.І. Час відпочинку. Київ: Політвидав України, 1981. 78 с.
6. Свічкарьова Я.В., Романова В.А., Шуляка Я.В. (у співавторстві). Додаткова відпустка у зв'язку з дисменореєю: досвід зарубіжних країн. *Наукові записки*. Серія: Право. 2022. Випуск 13. Кропивницький, 2022. 150 с.
7. Сташків Т. Додаткова відпустка працівникам, які мають дітей. *Праця і зарплата*. 2005. № 18 (454). С. 16.
8. Тютюнник В.К., Котова Л.В. Правове регулювання дистанційної роботи на державній службі. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2020. № 1 (39). С. 173-180.
9. Хуторян Н. Удосконалення порядку надання відпусток у проекті Трудового кодексу України. *Юридична Україна*. 2006. №1. С. 44-49.
10. Шевченко О.А. Окремі аспекти правового регулювання робочого часу працівників органів внутрішніх справ. *Публічне право*. 2012. № 1. С. 308–313.

Семінарське заняття № 11. Оплата праці.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про інститут оплати праці.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Оплата праці як економічна та юридична категорії.
2. Державне регулювання заробітної плати. Мінімальна заробітна плата та її значення. Індексація заробітної плати.
3. Система і форми оплати праці.
4. Тарифна система та її елементи: тарифна сітка, тарифний розряд та тарифний коефіцієнт.
5. Порядок виплати заробітної плати.
6. Обмеження відрахувань із заробітної плати.
7. Заохочувальні та компенсаційні виплати.
8. Гарантійні виплати. Гарантійні доплати.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід розкрити поняття оплати праці як економічної та юридичної категорії. Розкрити особливості державного регулювання заробітної плати в Україні. Розкрити суть та значення встановлення мінімальної заробітної плати.

Розглядаючи третє та четверте питання, слід розкрити системи оплати праці (системами оплати праці є тарифна та інші системи, що формуються на оцінках складності виконуваних робіт і кваліфікації працівників). Знати тарифні ставки, тарифні розряди тощо.

Висвітлюючи п'яте питання плану, необхідно визначити порядок виплати заробітної плати, визначений в Законі України «Про оплату праці». Проаналізувати особливості встановлених обмежень відрахувань із заробітної плати. Охарактеризувати необхідність встановлення гарантійних виплат і доплат та компенсаційних виплат.

Питання цільових виступів студентів:

1. Вплив міжнародних стандартів і рекомендацій на національне законодавство про оплату праці.
2. Премії в системі оплати праці.
3. Порядок застосування тарифної системи оплати праці.

Проблемні завдання:

1. Група працівників Харківського цегельного заводу звернулася до об'єднання профспілок Харківської області зі скаргою на те, що їх позбавили премії, не визнавши план перевиконаним. Як було встановлено, директор заводу і начальник планового відділу без згоди профспілкового органу збільшили норми

виробітку, при цьому ніяких передуючих збільшенню норм організаційних і технічних заходів не було вжито.

Чи правильно вчинив власник? Який порядок перегляду норм виробітку? Чи мають працівники право на премію в даному випадку?

2. 7 квітня 2023 р. голова фермерського господарства видав наказ про зниження на 30 відсотків зарплати керуючому відділенням № 4 Василенку, бухгалтеру Ніколаєнко та бригадиру Богатирю за неправильне оформлення документів.

Чи законні дії голови? Дайте аргументовану відповідь.

3. Степанов працював слюсарем у ремонтно-механічному цеху заводу підйомно-транспортного обладнання. 21 січня 2023 р. за дрібне хуліганство в парку він був оштрафований судом. 5 лютого про це надійшло повідомлення на завод і 6 лютого наказом Степанов був позбавлений премії за лютий. Вважаючи це неправильним, оскільки показники в роботі, за які, за положенням, видається премія, ним були виконані повністю, Степанов звернувся до КТС із заявою про стягнення премії в повному розмірі.

Чи підлягає заява Степанова задоволенню? Чи може працівник бути позбавлений премії?

4. У Положенні про виплату винагороди працівникам заводу за спільні результати роботи за підсумками року у п. 5 передбачено таке: “Працівникам заводу, які вчинили порушення Правил внутрішнього трудового розпорядку або прогули, порушували громадський порядок протягом року, винагорода за результатами роботи, не виплачується”. *Чи законний цей пункт Положення? Дайте аргументовану відповідь.*

5. При звільненні слюсаря Кисельова виник спір про порядок оплати праці, тому що перед звільненням він виконував роботу у святкові і неробочі дні, а також протягом трьох тижнів поряд із основною роботою виконував обов’язки тимчасово відсутнього експедитора Руденка. Наполягаючи на тому, що за роботу у вихідні дні необхідно надавати дні відпочинку, директор запропонував працівнику звільнитися на один день пізніше, а за останній день роботи надати відгул без оплати. За працю у святкові дні директор пообіцяв доплатити почасову тарифну ставку відповідно до його розряду. Не погодившись з таким рішенням директора, працівник звернувся до КТС підприємства з заявою, в якій наполягав зобов’язати директора оплатити у зв’язку зі звільненням роботу у святкові й вихідні дні відповідно до розміру тарифної ставки, а також нарахувати премію за ці дні в розмірі 20% тарифної ставки згідно з положенням про преміювання працівників на даному підприємстві.

Як вирішити спір? Дайте оцінку правомірності вимог працівника.

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
4. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
5. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
6. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
7. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
8. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Бурнягіна Ю.М. Проблеми правового регулювання депреміювання працівників. *Право та інновації*: Харків: Право, 2021. № 3 (35). 30-35.
2. Бурнягіна Ю.М. Функції локального правового регулювання оплати праці. *Право та інновації: наук.-практ. журн.* Редкол.: С. В. Глібко та ін. Харків: Право. 2019. № 1 (25). С. 62 – 70.
3. Жигалкін І.П., Москаленко О.В. Договірне регулювання оплати праці. Велика українська юридична енциклопедія. Право соціального забезпечення / редкол. М. І. Іншин [та ін.]. Київ: Людмила, 2020. С. 179-184.
4. Капліна Г. Заохочувальні способи правового регулювання оплати найманої праці в умовах ринкових перетворень. *Юридична Україна*. 2008. № 7. С. 80-86.
5. Назаров Д. Гармонізація трудового законодавства з питань оплати праці молоді. *Юридична Україна*. 2008. № 9. С. 59-63.
6. Серєда О.Г., Бурнягіна Ю.М. Трансформація принципів правового регулювання оплати праці в сучасних умовах. *Право та інновації: наук.-практ. журн.* Харків: Право, 2022. № 1 (37). С. 49-55.
7. Серєда О.Г., Луценко О.Є. Світові тенденції гендерної різниці в оплаті праці. *Соціальне право*. № 3. С. 20-28.
8. Юшко А.М, Скрипкін М.С. Деякі проблеми застосування правових норм, що регулюють відносини оплати праці, в процесі судового захисту прав

службовців державної виконавчої служби. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. №2 (17). С. 225-231.

9. Ярошенко О.М. Гідна оплата праці як один із важливих факторів матеріального заохочення державних службовців. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 455-460.

10. Ярошенко О.М., Луценко О.Є., Малюга Л.Ю. [та ін.] Основні напрямки європеїзації правового регулювання оплати праці в Україні: монографія. Харків: Юрайт, 2022. 296 с.

Семінарське заняття № 12. Трудова дисципліна.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про інститут трудової дисципліни.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год; заочна форма навчання – 1 год.

Навчальні питання:

1. Поняття дисципліни праці та характеристика методів її забезпечення.
2. Заохочення за сумлінну працю. Порядок застосування. Державні нагороди України.
3. Дисциплінарна відповідальність. Порядок застосування дисциплінарних стягнень відповідно до КЗпП.
4. Спеціальна дисциплінарна відповідальність та її особливості.
5. Дисциплінарні статuti та положення про дисципліну. Дисциплінарна відповідальність працівників залізничного транспорту.
6. Особливості дисциплінарної відповідальності суддів. Порядок застосування та оскарження. Нормативні акти.
7. Дисциплінарна відповідальність прокурорів. Нормативне регулювання, особливості застосування та оскарження.
8. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід дати поняття дисципліни праці та характеристики методів її забезпечення. Надати характеристику методів та способів забезпечення трудової дисципліни: заохочення та примус. Окрему увагу приділити розкриттю особливостей застосування заохочення за сумлінну працю, висвітлити порядок її застосування.

Розглядаючи третє питання, слід розкрити особливості дисциплінарної відповідальності в трудовому праві, охарактеризувати підстави та порядок її застосування.

Висвітлюючи четверте питання плану, слід розкрити поняття та особливості притягнення до спеціальної дисциплінарної відповідальності. Спеціальна дисциплінарна відповідальність передбачена положеннями і статутами про дисциплінарну для окремих категорій працівників. Вона відрізняється від загальної

колом осіб, на яких поширюється, уточненням спеціальних обов'язків провідних груп працівників, встановленням більш суворих заходів стягнення і їх диференціацію в залежності від трудової функції працівників, встановленням обсягу дисциплінарної влади різних посадових осіб.

Питання цільових виступів студентів:

1. Методи забезпечення трудової дисципліни.
2. Порядок застосування заходів громадського впливу.
3. Оскарження та зняття дисциплінарних стягнень.
4. Особливості застосування спеціальної дисциплінарної відповідальності.

Проблемні завдання:

1. Слюсар 5 розряду при прийнятті на нову роботу відмовився від проходження інструктажу з правил охорони праці у зв'язку з тим, що він є кваліфікованим робітником, має 5 розряд і тривалий стаж роботи (навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці пройшов 2 роки тому).

Чи є правомірною така відповідь? Назвіть нормативний акт, що регулює порядок навчання, інструктаж і перевірки знань працівників з питань охорони праці та його головні положення

2. Повертаючись з роботи, робітник Мельник зайшов на стадіон подивитися футбольний матч. Після закінчення матчу він, поспішаючи додому, при посадці в переповнений трамвай пошкодив собі руку. Через тиждень, вийшовши на роботу, Мельник вимагав складення акту про нещасний випадок і оплату лікарняного листка у розмірі 100% середньої зарплати.

Як вирішити дане питання?

3. Лисюк, який працював сезонним робітником на будівництві, у березні 2018 р. отримав травму ока від рейки, що упала з покрівлі. До цієї травми Лисюк уже був інвалідом 3 групи. Висновком МСЕК його знову визначено інвалідом 3 групи із втратою на 35 % загальної і 55% професійної працездатності. Адміністрація відмовила у складанні акту про нещасний випадок у зв'язку з тим, що Лисюк є сезонним робітником і на той час вже був інвалідом 3 групи.

Чи правильне рішення прийняла адміністрація?

4. Директор заводу важкого машинобудування видав наказ про те, що молоко, призначене робітникам деяких цехів, слід видавати лише в тому випадку, якщо вони виконують норми виробітку на 100 % і більше.

Чи законний даний наказ? Як регулюється питання профілактичного харчування.

5. Водій автобуса Баглай отримав як спецодяг бавовняний костюм терміном на 1 рік. Через півроку він був звільнений "за систематичне використання машини з метою особистої наживи", як було вказано в наказі. При звільненні адміністрація запропонувала йому повернути костюм, на що Баглай відповів відмовою.

Як вирішити спір відповідно до чинного законодавства?

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
4. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
5. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
6. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
7. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Венедиктов В.С. Теоретические проблемы юридической ответственности в трудовом праве. Харків: Консум, 1996. 136 с.
2. Ветухова І.А. Правове забезпечення трудової дисципліни за законодавством України у сучасних умовах. *Право та інновації: наук.-практ. журн./редкол.: Р.В. Шаповал та ін.* Харків: Право: 2019. № 2(26). С. 12-22.
3. Дмитренко Ю.П. Спеціальна дисциплінарна відповідальність окремих суб'єктів трудових правовідносин та їх правові гарантії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2008. № 11-12. (85–86). С. 63–70.
4. Жернавоков В. Відповідальність за прогул: проблеми регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3. С. 171-178.
5. Жернаков В.В., Алексанян К.А. Правове регулювання дисципліни праці: історія, сучасність, перспективи. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 77-83.
6. Колеснік Т.В. Правова природа морального заохочення до дотримання дисципліни праці. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 152–158.
7. Кравчук В.О. Порівняльний аналіз дисциплінарної відповідальності суддів в Україні та деяких країнах СНД. *Lex Portus: юрид. наук. журн.* 2017. № 6. С. 159–168.
8. Кулачок-Тітова Л.В. До питання про використання альтернативних способів урегулювання трудових спорів. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Серія «Право», 2016. Випуск 21. С. 104–108.
9. Кулачок-Тітова Л.В., Кім К.В. До питання врегулювання трудових конфліктів державних службовців позасудовими способами. *Вісник Харківського*

національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право», 2015. Випуск 20. С. 109–113.

10. Кулачок-Тітова Л.В., Федчишина К.В. Мотивація трудової діяльності: теоретичне обґрунтування та правове закріплення. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 3. с. 155-159.

11. Луценко О.Є. Види дисциплінарних проступків державних службовців за новим Законом України «Про державну службу». *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 3. С. 109–112.

12. Луценко О.Є. Галузева належність дисциплінарної відповідальності державних службовців України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 159–165.

13. Новосельська І. Теоретико-правові питання визначення основних відмінностей загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 12. С. 16–22.

14. Орлова Н. Г. До питання про особливості дисциплінарної відповідальності працівників водного транспорту. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 98 – 104.

15. Орлова Н.Г. Щодо відсторонення від роботи працівника водного транспорту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 30 (1). С. 182–186.

Семінарське заняття № 13. Матеріальна відповідальність сторін трудових відносин.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення інституту матеріальної відповідальності у трудовому праві.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год; заочна форма навчання – 1 год.

Навчальні питання:

1. Поняття матеріальної відповідальності, її закріплення в нормах трудового законодавства.

2. Порівняння матеріальної за трудовим законодавством та майнової відповідальності за цивільним законодавством: спільне та відмінне.

3. Види матеріальної відповідальності працівників. Характеристика обмеженої матеріальної відповідальності.

4. Повна матеріальна відповідальність працівників: підстави та умови застосування.

5. Порядок відшкодування завданої шкоди.

6. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

7. Матеріальна відповідальність роботодавця.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід дати визначення поняття «матеріальна відповідальність», а також розмежувати її з цивільною майновою відповідальністю. Важливо зауважити, що працівники, згідно із законодавством

про працю, зобов'язані бережно ставитися до майна роботодавця, вживати всіх необхідних заходів до запобігання можливої шкоди. Необхідно вказати, що хоч матеріальна відповідальність і має спільні риси з дисциплінарною, але вона є самостійним (окремим) видом юридичної відповідальності.

Розглядаючи третє питання, слід дати характеристику видів матеріальної відповідальності. Видами матеріальної відповідальності є: обмежена, повна та колективна (бригадна). Розкрити особливості притягнення до обмеженої матеріальної відповідальності. Визначити вичерпний перелік підстав притягнення до повної матеріальної відповідальності.

Проаналізувати порядок визначення розміру шкоди, чинники, які впливають на розрахування розміру. Також визначити способи покриття шкоди заподіяної працівником, обставини, що підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування. Крім того, вказати на строки притягнення працівників до матеріальної відповідальності та порядок покриття завданої шкоди. Розглянути матеріальну відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Наголосити на умовах настання такої відповідальності. Визначити її випадки.

Питання цільових виступів студентів:

1. Правове регулювання повної матеріальної відповідальності.
2. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

Проблемні питання:

1. Виконроб Усенко не розпорядився і не забезпечив бригаду цементом, внаслідок чого бригада (22 особи) не працювала повний робочий день. За час простою робітникам було виплачено 12600 грн. Директор тресту видав наказ про відрахування з зарплати Усенка всієї суми, виплаченої робітникам. Місячна ставка Усенко становить 12000 грн., а середній заробіток — 20000 грн. на місяць. Усенко звернувся до КТС.

Чи є підстава та умови для матеріальної відповідальності Усенка, якщо так, то якого виду? Вирішити справу.

2. На меблевій фабриці «Зоря» неодноразово мали місце випадки простою робітників з вини слюсаря-наладчика Олексенка. Часто Олексенко, одержавши заявку на наладку, цю роботу не виконував, прогулювався територією заводу, передчасно йшов на перерву. Власник був змушений виплатити робітникам за простій не з їх вини 12500 грн. За несвоєчасну наладку, в результаті якої був допущений простій і заподіяна фабриці шкода, роботодавець відрахував із зарплати Олексенка 50 відсотків суми, виплаченої за простій працівникам.

Чи є підстави та умови притягнення Олексенка до матеріальної відповідальності? Чи правомірні дії роботодавця?

3. Сомов працював начальником ремонтної дільниці заводу. 15 листопада 2022 р. три автокрани транспортного відділу були опломбовані інспекцією технічного нагляду як несправні. 10 грудня цього ж року директор видав наказ про відрахування з заробітної плати Сомова, винного в несвоєчасному ремонті автокранів, шкоди, заподіяної їх простоем. Сомов звернувся до комісії по трудових спорах, заперечуючи проти відрахування на тій підставі, що хоча крани

дійсно простояли, чим і заподіяна шкода заводу, але відремонтувати їх було неможливо через відсутність запасних частин.

Яким повинно бути рішення КТС?

4. Вантажник Котов з 21 по 25 грудня не виходив на роботу без поважних причин. 22 грудня на адресу підприємства, де він працював, прибув вагон вантажів. Оскільки іншого вантажника на підприємстві не було, вагон не був своєчасно розвантажений і за його простій підприємство сплатило залізниці штраф у сумі 15000 грн. Директор запропонував Котову внести в касу 15000 грн. для покриття сплаченого підприємством штрафу.

Чи є підстава та умови для матеріальної відповідальності Котова?

5. Директор СТОВ «Колос» видав наказ про відрахування з їздових Ноженка та Остапенка 15000 грн. У наказі вказувалося, що їздові несвоєчасно подавали зелену підкормку для корів, внаслідок чого надої молока знизилися порівняно з минулим літом на 528 л.

6. *Чи законний наказ? Чи є підстава та умови для притягнення їздових до матеріальної відповідальності?*

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

3. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: постанова Пленуму Верховного суду України від 29 грудня 1992 р. №14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92?authuser=0#Text>.

4. Порядок обліку, зберігання і розпорядження дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням, що переходять у власність держави: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 04 листопада 2004 р. № 692. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/za513-04?authuser=0#Text>.

5. Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність: затверджений наказом Міністерства юстиції України від 12 травня 1996 р. № 43 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-96?authuser=0#top>.

6. Перелік робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність: затверджено наказом Мінпраці України від 12 травня 1996 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-96?authuser=0#Text>.

7. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
8. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во, 2022. 376 с.
9. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
10. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
11. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Венедиктов В.С. Теоретические проблемы юридической ответственности в трудовом праве. Харків: Консум, 1996. 136 с.
2. Зіноватна І.В. Матеріальна відповідальність роботодавця перед працівником за порушення законодавства про оплату праці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 96-98.
3. Костюченко О.Є. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця: сучасний стан та перспективи розвитку. *Право та інновації*. 2016. № 1(13). С. 81–88.
4. Кравцов Д.М. Матеріальна відповідальність працівників на підставі трудового договору (контракту). *Порівняльно-аналітичне право: електр. наук. фах. вид.* 2016. № 4. С. 123-126.
5. Лук'янчиков О.М. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця: монографія. Харків, 2019. 254 с.
6. Світовенко Д.В. Підстава та умови матеріальної відповідальності працівників. *Соціальне право*. 2019. № 3. С.142–146.
7. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 264 с.
8. Черкасов О.В. Проблеми єдності та диференціації відповідальності у трудовому праві України: монографія. Харків: Право, 2019. 239 с.
9. Чернадчук В.Д. Відшкодування моральної шкоди при порушенні трудових прав: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Київ. 2001. 19 с.
10. Швець Н.М., Белей О.В. Новації трудового законодавства щодо матеріальної відповідальності працівника. *Право і суспільство*. 2019. № 1. ч. 2. С. 65–71.
11. Яковлев В.В. Договірна матеріальна відповідальність працівників за трудовим правом: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2003. 20 с.

12. Yaroshenko O.M., Moskalenko O.V., Velychko L.Y., Kovrygin V.S. Property civil law liability and material liability of employees for damage caused to an employer: On the basis of civil law of Ukraine. *Asia Life Sciences*. 2019. (2). P. 735–748.

Семінарське заняття № 14. Правове регулювання охорони праці.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про інституту охорони праці.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Організація охорони праці на виробництві - правове забезпечення та основні елементи.
2. Основні обов'язки роботодавця та працівника в галузі охорони праці.
3. Служба з охорони праці та її роль. Комісія з охорони праці.
4. Види інструктажу з техніки безпеки, їх значення та порядок проведення.
5. Відповідальність посадових осіб за порушення законодавства про охорону праці.
6. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків та аварій на виробництві: основні положення.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід розкрити особливості організації охорони праці на виробництві. Визначити основні принципи державної політики України у галузі охорони праці, гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.

Розглядаючи друге питання, слід розкрити основні обов'язки роботодавця та працівника в галузі охорони праці. Висвітлити особливості створення служба з охорони праці на підприємстві, в установі чи організації, охарактеризувати її роль

Четверте питання плану потребує розгляду визначених видів інструктажу з техніки безпеки, розкриття їх значення та порядку проведення. Охарактеризувати підстави та порядок притягнення до відповідальності посадових осіб за порушення законодавства про охорону праці. Проаналізувати основні положення порядку розслідування та обліку нещасних випадків та аварій на виробництві відповідно до чинного законодавства.

Питання цільових виступів студентів:

1. Гарантії прав громадян на охорону праці.
2. Забезпечення працівників засобами індивідуального захисту.

Проблемні питання:

1. Матвійчук працював на Новомосковському трубному заводі. Роботу було закінчено пізно вночі. Повертаючись додому неосвітленою вулицею

велосипедом, Матвійчук впав і зламав ногу. Це сталося о 3-ій годині ночі. Свідками були троє працівників заводу. Матвійчук потрапив до лікарні, викликавши швидку допомогу. Внаслідок цієї травми він став інвалідом другої групи. Скласти акт про нещасний випадок на заводі відмовились і пояснили, що це побутова травма.

Чи законною є відмова скласти акт про нещасний випадок? Проаналізуйте ситуацію на підставі норм закону «Про охорону праці» та Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.

2. Слюсар 5 розряду при прийнятті на нову роботу відмовився від проходження інструктажу з правил охорони праці у зв'язку з тим, що він є кваліфікованим робітником, має 5 розряд і тривалий стаж роботи (навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці пройшов 2 роки тому).

Чи є правомірною така відповідь? Назвіть нормативний акт, що регулює порядок навчання, інструктаж і перевірки знань працівників з питань охорони праці та його головні положення.

3. Повертаючись з роботи, робітник Мельник зайшов на стадіон подивитися футбольний матч. Після закінчення матчу він, поспішаючи додому, при посадці в переповнений трамвай пошкодив собі руку. Через тиждень, вийшовши на роботу, Мельник вимагав складення акту про нещасний випадок і оплати лікарняного листка у розмірі 100% середньої зарплати.

Як вирішити дане питання?

4. Лисюк, якій працював сезонним робітником на будівництві, у березні 2018 р. отримав травму ока від рейки, що упала з покрівлі. До цієї травми Лисюк уже був інвалідом 3 групи. Висновком МСЕК його знову визначено інвалідом 3 групи із втратою на 35 % загальної і 55% професійної працездатності. Адміністрація відмовила у складанні акту про нещасний випадок у зв'язку з тим, що Лисюк є сезонним робітником і на той час вже був інвалідом 3 групи.

Чи правильне рішення прийняла адміністрація?

5. Директор заводу важкого машинобудування видав наказ про те, що молоко, призначене робітникам деяких цехів, слід видавати лише в тому випадку, якщо вони виконують норми виробітку на 100 % і більше.

Чи законний даний наказ? Як регулюється питання профілактичного харчування?

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.

4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 46-47. ст.403.

5. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019 - 2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19?authuser=0#Text>.

6. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF?authuser=0#n12>.

7. Положення про Державну службу України з питань праці: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF?authuser=0#Text>.

8. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.

9. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.

10. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.

11. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.

12. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Актуальні теоретичні та практичні проблеми відшкодування моральної шкоди потерпілим працівникам від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань: монографія / за заг. ред. О. М. Ярошенка; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Юрайт, 2022. 272 с.

2. Ветухова І.А. Особливості правового регулювання праці жінок, які поєднують роботу з материнством, та його подальше вдосконалення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.05. Харків. 2001. 20 с.

3. Волинець В.В. Атестація як засіб забезпечення виконання зобов'язань за трудовим договором. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 2. С. 90.

4. Коляда Т.А. Правове регулювання охорони праці у контексті ствердження ідеї соціальної держави. *Право і безпека: Науковий журнал*. 2010. № 3. С. 203-207.

5. Кравцов Д.М. Класифікація заходів щодо запобігання виробничого травматизму та професійних захворювань. *Europska tradicia v medzinarodnom*

prave: uplatnovanie ludskych prav: zb. prispievkov z medzinar. vedeckej konf. (6–7 mai 2016). Bratislava, 2016. С. 85–87.

6. Кравцов Д. Переваги і недоліки нового порядку розслідування та обліку нещасних випадків. *Проблеми законності*. 2019. № 147. С. 140-150.

7. Кравцов Д.М. Обов'язки працівника у сфері охорони праці та дисциплінарна відповідальність за їх невиконання. *Порівняльно-аналітичне право: електр. наук. фах. вид.* 2018. № 3. С. 149- 153.

8. Мірошниченко О. Проблеми правового регулювання охорони праці на сучасному етапі. *Юридична Україна*. 2009. № 1. С. 78-82.

9. Свічкарьова Я.В., Ланіна А.А. Деякі питання застосування праці жінок в умовах воєнного стану. (у співавторстві). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №7.

10. Яковлев О.А. Атестація робочих місць як дієвий захід гарантування для працівників належних, безпечних і здорових умов праці. *Науковий вісник Міжнародного юридичного університету*. Серія: Юриспруденція. 2020. №45. С. 96-102.

11. Яковлев О.А. Безпечні і здорові умови праці – важливий складник гідної праці. *Юридичний вісник*. Національний університет «Одеська юридична академія». 2020. №6. С. 76-83.

12. Яковлев О.А. Фундаментальні проблеми правового регулювання умов праці і встановлення гарантій для працівників: монографія. Харків: Право, 2019. 456 с.

Семінарське заняття № 15. Індивідуальні трудові спори.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про підстави та порядок розгляду індивідуальних трудових спорів.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год; заочна форма навчання – 1 год.

Навчальні питання:

1. Поняття і види трудових спорів, причини їх виникнення.
2. Індивідуальні трудові спори: поняття та порядок розслідування.
3. Органи, які розглядають трудові спори.
4. Комісія по трудових спорах, її компетенція і порядок обрання.
5. Особливості розгляду трудових спорів в судах.
6. Виконання рішень по трудовим спорам.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання необхідно дати визначення поняттю «трудові спори (конфлікти)». Дослідити види трудових спорів та класифікувати за різними критеріями. Важливо дослідити причини трудових спорів (наприклад, порушення трудового законодавства тощо). Назвати органи, що уповноважені розглядати трудові спори, визначити їх особливості.

Розглядаючи друге питання, слід розглянути індивідуальні трудові спори, визначити їх види. Дослідити повноваження органів, що розглядають індивідуальні трудові спори. В першу чергу доцільно зупинитись на аналізі повноважень комісій по трудовим спорам. Доцільно визначити підстави та порядок розгляду індивідуальних трудових спорів у судах. Необхідно зупинитись на строках звернення до суду, а також строках розгляду трудових спорів, розглянути питання позовної давності у трудовому праві.

Проблемні завдання:

1. 13 червня Колосов звернувся в КТС підприємства із заявою про оплату відпрацьованих ним понаднормових робіт. Засідання КТС відбулося 16 червня і було відкладено в зв'язку з тим, що Колосов заявив клопотання про витребування бухгалтерських документів. Документи надійшли в КТС тільки 23 липня. Засідання КТС було призначено на 24 липня, проте на нього Колосов не з'явився. Згодом з'ясувалося, що він звернувся до суду. *Оцініть ситуацію.*

2. Інженер Сазонов звернувся в комісію по трудових спорах зі скаргою на директора підприємства, який не виконав своєї усної обіцянки підвищити заробітну плату. До подачі заяви Сазонов оговорив дане питання з директором і той, не заперечуючи своєї обіцянки, сказав, що підвищити зарплату не може через фінансову скруту підприємства.

Яке рішення винесе КТС?

3. Комісія з трудових спорів винесла рішення про оплату понаднормових робіт. Однак в рішенні не було вказано термін, протягом якого роботодавець зобов'язаний провести виплати. У зв'язку з цим роботодавець не прийняв до виконання рішення КТС.

В який термін має бути виконане рішення КТС? Які юридичні наслідки ухилення роботодавця від виконання рішення КТС?

4. Комісія по трудовим спорам підприємства винесла рішення щодо спору майстра Баранова про оплату понаднормових робіт в сумі 4 тис. грн. Роботодавець не погодився з рішенням КТС, вказавши, що Баранов є працівником з ненормованим робочим днем, і відмовився оплатити понаднормові роботи.

У якому порядку Баранов може захистити свої права?

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.

4. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
5. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
6. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
7. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Зіноватна І.В., Васіна Н.В. Самозахист у трудовому праві: поняття, ознаки, способи та межі самозахисту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 142-145.
2. Кабанець В.О. Теоретичні аспекти удосконалення розгляду трудових спорів (конфліктів) в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Луганськ, 2009. 20 с.
3. Козуб І. Г. До питання судового захисту трудових прав. *Адвокат*. 2010. № 12. С. 16–21.
4. Костюк В. Розгляд трудових спорів у КТС через призму новітньої кодифікації трудового законодавства: проблеми та перспективи. *Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук, 2017*: матеріали наук.-практ. конф. «Альтернативні вирішення правових конфліктів», 27 січ. 2017 р. Київ: НаУКМА, 2017. С. 100–102.
5. Кравцов Д.М., Зіноватна І.В., Бурнягіна Ю.М., Орлова Н.Г., Соловійов О.В., Конопельцева О.А. Медіація як альтернативний спосіб розв'язання трудових спорів. *Наукові записки*. 2022. Серія: право. С. 73-79.
6. Кравцов Д.М., Зіноватна І.В., Бурнягіна Ю.М., Орлова Н.Г., Соловійов О.В., Конопельцева О.А. Вирішення спорів про припинення трудового договору за угодою сторін. *Науковий вісник ужгородського національного університету*. 2022. Серія Право. Вип. 70. С. 224-230.
7. Кулачок-Тітова Л.В., Кім К.В. До питання врегулювання трудових конфліктів державних службовців позасудовими способами. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Серія «Право», 2015. Випуск 20. С. 109–113.
8. Лазор В.В. Правове регулювання трудових спорів, конфліктів і порядок їх вирішення на сучасному етапі. Луганськ: Література, 2004. 352 с.
9. Лозовой С.В. Особливості розгляду індивідуальних трудових спорів комісіями по трудових спорах. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 1. С. 6–10.
10. Самокиш В.П. Особливості розгляду трудових спорів за новим Цивільним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». Вип. 6. Т. 1. 2017. С. 142–145.

11. Серета О.Г. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 38–45.

12. Сільченко С.О. Особливості розгляду трудових спорів з урахуванням змінених процесуальних норм. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 148-152.

13. Слюсар А.М. Загальні принципи формування комісій по трудових спорах та процедура її створення. *Актуальні проблеми трудового права і права соціального забезпечення: тези доп. та наук. повідомл. учасн. V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 27–28 верес. 2013 р.* Харків: Право, 2013. С. 78–80.

14. Сорочишин М.В. Визнання незаконним та скасування актів роботодавця як спосіб захисту трудових прав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. № 36 (1). С. 186–189.

15. Шумило М.М. Юрисдикція трудових спорів та її вплив на теорію трудового права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Юридичні науки. 2020. № 3 (114). С. 70-75.

Семінарське заняття № 16. Колективні трудові спори.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення підстави та порядок розгляду колективних трудових спорів.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год; заочна форма навчання – 1 год.

Навчальні питання:

1. Колективні трудові спори: предмет, сторони, момент виникнення.
2. Порядок вирішення колективного трудового спору примирними комісіями.
3. Порядок вирішення колективного трудового спору трудовим арбітражем.
4. Право на страйк та порядок його реалізації.
5. Визнання страйку незаконним та заборона проводити страйки.
6. Національна служба посередництва і примирення. Її роль у вирішенні колективних трудових спорів.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання слід розкрити сутність колективного трудового спору, визначити його поняття, надати класифікацію колективних трудових спорам.

Охарактеризувати органи з розв'язання колективних трудових спорів (примирні комісії, трудовий арбітраж, незалежний посередник, Національна служба посередництва та примирення).

Розглядаючи друге питання, слід детально висвітлити порядок вирішення колективного трудового спору примирною комісією, вказати які акти вона може прийняти в результаті розгляду колективного трудового спору.

Висвітлюючи третє питання плану, слід розкрити особливості вирішення

колективного трудового спору трудовим арбітражем. Охарактеризувати гарантії для членів органів вирішення колективних трудових спорів.

Розкрити сутність права на страйк, його поняття та порядок та умови застосування страйку для вирішення колективного трудового спору. Охарактеризувати діяльність та повноваження Національна служба посередництва і примирення.

Питання цільових виступів студентів:

1. Правовий статус Національної служби посередництва і примирення.
2. Правовий статус незалежних посередників та трудових арбітрів.
3. Страйк як засіб вирішення колективного трудового спору.
4. Гарантії та правове становище працівників у зв'язку з проведенням страйку.

Проблемні завдання:

1. Генеральний директор ПрАТ "Авіакомпанія «Буковина» звернувся до суду з позовом про визнання незаконного страйку колективу льотного загону ТОВ, посилаючись на те, що він проведений 8 липня з порушенням чинного законодавства, в результаті чого підприємству завдано матеріальної шкоди в розмірі 1 670 тис. грн. При цьому позивач вказав, що льотний загін перестав бути самостійним структурним підрозділом, при проведенні страйку не був створений єдиний представницький орган, уповноважений на скликання загальних зборів трудового колективу для вирішення питання про оголошення страйку, роботодавця про проведення страйку не повідомили письмово за 7 днів, крім того, був відсутній колективний трудовий спір.

Сформулюйте рішення суду. Які ще юридично значимі обставини необхідно з'ясувати?

2. Вантажники АТ «Спектр» вимагали від керівництва підвищити їм заробітну плату на 40%. Свої вимоги робочі виклали в письмовому вигляді, вказавши, що в разі відмови вони через два тижні оголошують страйк. Роботодавець відхилив вимоги бригади вантажників, і останні, оголосивши страйк, не вийшли на роботу.

Роботодавець звільнив всіх членів бригади за прогул. Чи законні дії роботодавця?

3. Працівники трамвайно-тролейбусного депо оголосили попереджувальний страйк на 2 години з 8 до 10 години 25 червня з вимогою відновити транспортний парк на 50% і зняти з лінії несправні машини.

Вирішіть конфлікт по суті.

Література:

Основна:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
4. Положення про Національну службу посередництва і примирення: затверджено Указом Президента України від 17 листопада 1998 року № 1258/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98?authuser=0#Text>.
5. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
6. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.
7. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.
8. Трудове право: підручник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 494 с.
9. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Додаткова:

1. Запара С.І. Удосконалення процедури вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) примирними органами в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Київ. 2005. 22 с.
2. Зеленюк І. Організація та функціонування служб із врегулювання колективних трудових спорів. Зарубіжний огляд. *Бюлетень національної служби посередництва і примирення*. 2012. № 5/6. С. 52–62.
3. Кабанець В.О. Теоретичні аспекти удосконалення розгляду трудових спорів (конфліктів) в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Луганськ, 2009. 20 с.
4. Кулачок-Тітова Л. В. До питання про використання альтернативних способів урегулювання трудових спорів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2016. №. 21. С. 104–108.
5. Кулачок-Тітова Л.В., Мороз С.В. Право на страйк: міжнародні нормативні акти та закордонний досвід. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Серія «Право»*. 2014. № 1137. С. 122–126.
6. Лазор В.В. Правове регулювання трудових спорів, конфліктів і порядок їх вирішення на сучасному етапі. В.В. Лазор. Луганськ: Література, 2004. 352 с.

7. Сільченко С. О. Особливості розгляду трудових спорів з урахуванням змінених процесуальних норм. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 148-152.

8. Сокол М.В. Вирішення колективних трудових спорів у примирній комісії та за допомогою незалежного посередника. *Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр. Київ: Ін-т Держави і права НАН України*. 2008. Вип. 40. С. 334–340.

9. Швець Н.М. Право на страйк та умови його реалізації: монографія. Харків: Право, 2009. 224 с.

10. Шумило М.М. Юрисдикція трудових спорів та її вплив на теорію трудового права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2020. № 3 (114). С. 70-75.

11. Ярошенко О.М., Луценко О.Є. Правові позиції та висновки Верховного Суду України та Великої палати Верховного Суду щодо вирішення трудових спорів: навч. посіб. 2-ге вид. переробл. та доп. Харків: Юрайт, 2020. 196 с.

12. Ярошенко О. Проблемні моменти законодавчого регулювання трудових спорів. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 1. С. 206–214.

4. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття та система трудового права.
2. Функції трудового права.
3. Предмет трудового права.
4. Особливості методу трудового права.
5. Предмет і система трудового права як науки.
6. Особливості нормативних актів трудового права.
7. Конституція України як основне джерело трудового права.
8. Кодекс законів про працю України як джерело трудового права.
9. Підзаконні акти, що регулюють працю робітників, як джерело трудового права.
10. Міжнародна організація праці і її роль в регулюванні трудових відносин.
11. Локальні нормативні акти як джерела трудового права.
12. Роль Верховного Суду України в тлумаченні норм трудового права.
13. Конституційні права та обов'язки в сфері трудового права та гарантії їх реалізації
14. Основні принципи трудового права та їх реалізація в нормах трудового права.
15. Поняття та класифікація суб'єктів трудового права.
16. Громадяни України та іноземці як суб'єкти трудового права.
17. Власники підприємств, установ, організацій як суб'єкти трудового права.
18. Трудовий колектив і його органи як суб'єкти трудового права.

19. Поняття і система правовідносин по трудовому праву.
20. Підстави виникнення трудових правовідносин.
21. Повноваження трудового колективу в сфері праці.
22. Основні функції профспілок в суспільстві.
23. Участь профспілок у встановленні умов праці.
24. Участь профспілок у застосуванні норм трудового права.
25. Поняття колективного договору, його сторони.
26. Зміст колективного договору.
27. Порядок укладення колективного договору.
28. Строки укладення колективного договору та його чинність.
29. Контроль за виконанням колективного договору, відповідальність за його порушення.
30. Поняття працевлаштування та його види.
31. Органи працевлаштування, їх права та обов'язки.
32. Особливості працевлаштування робітників, що вивільнюються.
33. Правовий статус безробітних, допомога по безробіттю,
34. Пільги для працівників, що суміщають роботу з навчанням.
35. Порядок працевлаштування окремих категорій громадян (неповнолітніх, звільнених в запас із Збройних Сил та інші).
36. Поняття трудового договору і його значення.
37. Сторони трудового договору.
38. Зміст трудового договору.
39. Контракт як особлива форма трудового договору.
40. Випробування при прийнятті на роботу і його юридичне значення.
41. Документи, що підлягають поданню при влаштуванні на роботу.
42. Трудова книжка та порядок її ведення.
43. Форми і строки трудового договору.
44. Особливості правового регулювання праці тимчасових працівників.
45. Особливості правового регулювання праці сезонних працівників.
46. Особливості правового регулювання праці сумісників.
47. Поняття і види переведень на іншу роботу.
48. Переміщення на інше робоче місце.
49. Зміна істотних умов праці.
50. Класифікація підстав припинення трудового договору.
51. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
52. Розірвання трудового договору в разі скорочення штату.
53. Розірвання трудового договору за порушення трудової дисципліни.
54. Розірвання трудового договору з ініціативи власника.
55. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника.
56. Розірвання трудового договору у випадку втрати довір'я до працівника.
57. Розірвання трудового договору у випадку вчинення аморального проступку.
58. Розірвання трудового договору на вимогу третіх осіб, що не є стороною трудового договору.

59. Порядок оформлення звільнення та проведення розрахунків при звільненні. Вихідна допомога.
60. Поняття робочого часу по трудовому праву і його види.
61. Скорочений та неповний робочий час, їх відмінність.
62. Режим робочого часу і порядок його встановлення.
63. Облік робочого часу і його види.
64. Надурочні роботи.
65. Поняття і види часу відпочинку по трудовому праву.
66. Щорічні відпустки та їх види.
67. Право на щорічну відпустку і порядок її надання.
68. Поняття заробітної плати та методи її правового регулювання.
69. Тарифна система оплати праці та її елементи.
70. Поняття норм праці, їх запровадження, заміна та перегляд.
71. Система оплати праці.
72. Оплата праці при відхиленні від умов роботи, передбачених тарифом.
73. Гарантійні та компенсаційні виплати та їх види.
74. Поняття, зміст і методи забезпечення дисципліни праці.
75. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку.
76. Обов'язки сторін трудового правовідношення.
77. Заохочення за успіхи в роботі.
78. Дисциплінарна відповідальність і її види.
79. Дисциплінарні стягнення, підстави та порядок їх застосування.
80. Поняття матеріальної відповідальності працівника за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації, її відмінність від цивільно-правової майнової відповідальності.
81. Підстави та умови матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну підприємству.
82. Види матеріальної відповідальності працівників.
83. Визначення розміру шкоди і порядок її покриття.
84. Матеріальна відповідальність власників підприємств або уповноважених ним органів у трудових правовідносинах.
85. Поняття охорони праці, зміст інституту охорони праці по Закону України від 14.10.92 "Про охорону праці.
86. Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці.
87. Особливості охорони праці жінок.
88. Особливості охорони праці неповнолітніх.
89. Система і компетенція органів нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю.
90. Поняття і види трудових спорів.
91. Загальна характеристика порядку розгляду індивідуальних трудових спорів.
92. Комісії по трудових спорах, їх організація, компетенція, порядок роботи.
93. Розгляд трудових спорів в судах і його особливості.
94. Виконання рішень і постанов по трудовим спорам

95. Порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів).
96. Страйк як засіб розв'язання колективного трудового спору.
97. Порядок виконання рішень і постанов з трудових спорів.
98. Порядок виконання рішень і постанов про поновлення на роботі.
99. Поняття та предмет міжнародного трудового права.
100. Міжнародні трудові стандарти: загальна характеристика та правове закріплення.

5. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ, ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Денна форма навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Екзаме н	Сума
T1.1. – T4.2	к/р (2)	Разом		
44	16	60	40	100

T1, T2... T7 – теми семінарських занять

Максимальна кількість балів, які студент може отримати протягом навчального семестру на семінарських заняттях з навчальної дисципліни «Трудове право» – 60, за рахунок усних та письмових відповідей на семінарських заняттях (до 3 балів за повну відповідь на поставлене питання та в сумі не більше 44 балів), написання двох контрольних робіт (до 16 балів).

Контрольна робота проводиться в формі письмового вирішення запропонованих кейсів (практичних задач) на підставі визначення таких здібностей студента: аналіз запропонованої ситуації та визначення нормативних актів, на підставі яких вона розв'язується; вміння давати короткий висновок щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю; оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему; пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів; виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки; готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку; надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Оцінювання контрольної роботи: 7-8 балів ставиться за правильне, логічно-послідовне та аргументоване вирішення завдання з формуванням проекту відповідного документу; 5-6 балів – в цілому вирішення правильне, але опис та аргументація недостатньо повні, допускаються 1-2 незначні помилки, є неточності або непослідовність аргументів; 3-4 балів – задача вирішена в цілому правильно, але схематично-поверхнево, аргументація недостатня, не містить аналізу відповідних норм, не враховує суттєві деталі, допускає грубі помилки; 0-2 бали – контрольна робота не зараховується та потребує повторного складання, оскільки було виявлено недостатній рівень знань, задача не вирішена, бо здобувач опирається повністю або частково на невідповідне (зокрема – застаріле) законодавство, не може визначити тип відносин, навести аргументи, зробити висновки тощо.

Індивідуальне завдання виконується за бажанням студента в межах вивчення 2 та 3 розділів програми та передбачає дослідницьку роботу, яка відтворюється в формі есе (5-6 сторінок) або реферату (8-10 сторінок), та може бути оцінена до 6 балів залежно від глибини опрацювання обраної теми та якості виступу на семінарському занятті.

Для допуску до складання підсумкового контролю студент має набрати на менше 10 балів.

Екзамен проводиться за розкладом у вигляді тестового завдання. На екзамені студент може отримати максимальну кількість балів – 40.

Підсумкова оцінка (бали) за вивчення навчальної дисципліни «Трудове право» у 6 семестрі виставляється за усні та/або письмові відповіді на семінарських заняттях, написання контрольної роботи, складання підсумкового контролю та в сумі складає до 100 балів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

За результатами підсумкового контролю студент має проявити:

на оцінку “відмінно”

- розуміння і розкриття у повному обсязі досліджуваної теми;
- вільне володіння спеціальною науковою термінологією у даній галузі знань та загальнотеоретичним понятійно-категоріальним апаратом;
- правильне розуміння предмета наукового дослідження і методологічних підходів галузі знань та їх місця в системі методологічних засобів теоретичної юриспруденції;
- чітке розуміння і вільне володіння теоретичними положеннями галузі знань і їх системними зв'язками в комплексі загальнотеоретичних юридичних наук
- уміння пов'язати теоретичні постулати з нормативними положеннями чинного законодавства та виявляти їх можливі колізії;
- уміння інтерпретувати теоретичні положення відповідно до проблем юридичної практики і виробляти конкретні пропозиції щодо її покращення;
- здатність виокремлювати наукові проблеми в межах проблематики навчального курсу та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- володіння основами наукового прогнозування;

на оцінку “добре”

- недостатньо повне розкриття теми;
- несуттєві помилки у визначенні понять і категорій, які кардинально не змінюють сутність викладеного питання;
- недостатньо чітке пояснення специфіки предмета і наукової методології галузі знань;
- труднощі у проведенні зв'язків теоретичних знань з юридичною практикою;
- допущені помилки у нормативному ілюструванні теоретичних положень;
- неповноту володіння теоретико-методологічним інструментарієм у розв'язанні практичних завдань;

на оцінку “задовільно”

- розуміння вивченого матеріалу на рівні основних положень лекційного курсу;
- наявність однієї-двох суттєвих помилок у визначенні понять і категорій;
- нечітке, таке, що потребує постійних уточнень, викладення навчального матеріалу;
- виникнення значних труднощів у інтерпретації науково-теоретичних положень щодо юридичної практики;
- значні труднощі у констатації проблем юридичної науки і практики у даній сфері;

на оцінку “незадовільно”

- нерозкриття теми;
- повне нерозуміння змісту наукових понять і категорій;
- наявність значної кількості суттєвих помилок, які спотворюють наукову картину досліджуваної проблеми;
- нездатність до проведення предметних смислових зв'язків між правовою наукою і юридичною практикою.

Заочна форма навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Екзаме н	Сума
T1.1. – T4.2	к/р (2)	Разом		
20	40	60	40	100

T1, T2... T7 – теми семінарських занять

Максимальна кількість балів, які студент може отримати протягом навчального семестру – 60, за рахунок усних та/або письмових відповідей на семінарських заняттях (до 20 балів за повну відповідь на поставлене питання та в сумі не більше 40 балів), написання контрольної роботи (до 20 балів).

Протягом вивчення навчальної дисципліни «Трудове право» студенти можуть отримувати бали за усні та/або письмові відповіді на семінарських заняттях, що оцінюються максимально 10 балів:

- оцінку від 1-2 балів можна одержати за поверхневий аналіз питання поточної теми, що розглядається на семінарському занятті;
- оцінку від 3-4 балів можна одержати за висвітлення питання поточної теми, що розглядається на семінарському занятті, використовуючи аналіз нормативних актів, що регламентують конкретне питання;
- оцінку від 5-6 балів можна одержати за розгорнуту відповідь на питання поточної теми, що розглядається на семінарському занятті із супроводженням аналізу нормативно-правових актів; студент має розуміти як практично вирішити спірну ситуацію (кейс) в межах аналізованого питання;
- оцінку від 7-8 балів можна отримати за розгорнуту відповідь на питання поточної теми, що розглядається на семінарському занятті із супроводженням аналізу

нормативно-правових актів; студент має розуміти як практично вирішити спірну ситуацію (кейс) в межах аналізованого питання та проаналізувати існуючу судову практику;

- оцінку від 9-10 балів можна отримати за розгорнуту відповідь на питання поточної теми, що розглядається на семінарському занятті із супроводженням аналізу нормативно-правових актів; студент має розуміти як практично вирішити спірну ситуацію (кейс) в межах аналізованого питання, проаналізувати існуючу судову практику з та дослідити досвід зарубіжних країн.

Контрольна робота буде містити 30 тестових питань.

За результатами вивчення студентами навчальної дисципліни складається екзамен - форма підсумкового контролю за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу.

Екзамен складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою.

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни «Трудове право» складається із 2-х відкритих запитань, що передбачають надання розгорнутої відповіді на поставлене запитання та оцінюються кожне по 10 балів та 20 тестових запитань, з однією правильною відповіддю. Кожне тестове питання оцінюється в 1 бал. Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні екзамену дорівнює 40.

Підсумкова оцінка (бали) за вивчення навчальної дисципліни «Трудове право» у 6 семестрі виставляється за усні та/або письмові відповіді на семінарських заняттях, написання контрольної роботи, складання підсумкового контролю та в сумі складає до 100 балів.

Шкала оцінювання за денною та заочною формами навчання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	залік
70-89	залік
50-69	залік
1-49	не зараховано

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

Правові акти:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 р. № 1533-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 22. ст.171.
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 46-47. ст.403.
6. Про зайнятість населення: Закон України від 05.06 2012 р. № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.
7. Про колективні договори та угоди: Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
8. Про колективні угоди і договори: Закон України від 23 лютого 2023 р. № 2937-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 60. ст.194.
9. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
10. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012 р. № 5026-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 22. Ст. 216.
11. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 31. Стор. 40. Ст. 1634.
12. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.
13. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
14. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р., № 1045-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
15. Про соціальний діалог: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
16. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019 - 2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19?authuser=0#Text>.

17.Перелік робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність: затверджено наказом Мініпраці України від 12 травня 1996 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-96?authuser=0#Text>.

18.Положення про Державну службу України з питань праці: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF?authuser=0#Text>.

19.Положення про Національну службу посередництва і примирення: затверджено Указом Президента України від 17 листопада 1998 року № 1258/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98?authuser=0#Text>.

20.Порядок обліку, зберігання і розпорядження дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням, що переходять у власність держави: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 04 листопада 2004 р. № 692. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/za513-04?authuser=0#Text>.

21.Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF?authuser=0#n12>.

22.Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: постанова Пленуму Верховного суду України від 29 грудня 1992 р. №14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92?authuser=0#Text>.

23.Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність: затверджений наказом Міністерства юстиції України від 12 травня 1996 р. № 43 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-96?authuser=0#top>.

Підручники та навчальні посібники:

1. Венедіктов С.В. Трудове право України: підручник. Київ: ДІА, 2024. 228 с.
2. Гетьманцева Н.Д., Козуб І.Г. Трудове право України (Особлива частина): навч. посіб. Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: Рута, 2014. 503 с.
3. Мельник К.Ю. Трудове право України: підручник. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Діса плюс, 2014. 479 с.
4. Трудове право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 172 с.
5. Трудове право України: академ. курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Київ: Ін Юре, 2014. 548 с.
6. Трудове право України: навчальний посібник / В.О. Кучер та ін. Львів: ЛьВДУВС, 2017. 564 с.
7. Трудове право України: підруч. для студентів юрид. спец. вищ. навч. закл. / С.М. Прилипко та ін. Харків: Право, 2014. 757 с.

8. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.

9. Трудове право України: підручник / за ред.: М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600 с.

10. Трудове право: підручник / за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.

Допоміжна література:

1. Актуальні проблеми правового регулювання випробування при прийнятті на роботу: теоретико-прикладний нарис: монографія / О.М. Ярошенко, А.М. Слюсар, А.В. Биков та ін.; за наук. ред. проф. О.М. Ярошенко. Харків. 2017. 176 с.

2. Актуальні теоретичні та практичні проблеми відшкодування моральної шкоди потерпілим працівникам від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань: монографія / за заг. ред. О.М. Ярошенка; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Юрайт, 2022. 272 с.

3. Амелічева Л.П. Забезпечення безпеки праці як умови трудового договору: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2008. 19 с.

4. Андрушко А.В. Виникнення трудових правовідносин з державними службовцями: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Хмельницький, 2002. 19 с.

5. Бутинська Р.Я. Правовий статус учасників колективно-трудоових правовідносин: монографія. Львів: Видавництво «Растр-7», 2020. 234 с.

6. Венедиктов В.С. Теоретические проблемы юридической ответственности в трудовом праве. Харків: Консум, 1996. 136 с.

7. Веренич Н.В. Особливості правового регулювання праці за сумісництвом і суміщенням професій (посад): автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2003. 19 с.

8. Ветухова І.А. Особливості правового регулювання праці жінок, які поєднують роботу з материнством, та його подальше вдосконалення: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2001. 20 с.

9. Гаращенко Л.П. Правове регулювання відпусток за законодавством України. Київ: ПАВЛІМ, 2003. 172 с.

10. Гетьманцева Н.Д. Співвідношення централізованого і локального правового регулювання трудових відносин: дис. канд. юрид. наук.: 12.00.05. Київ. 1996. 174 с.

11. Глазько С.М. Правове регулювання припинення трудового договору: теоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2005. 19 с.

12. Головка М.Л., Пастухов В.П. Зайнятість населення України: соціально-економічні, правові та історичні аспекти. Київ: Друкарня ФПУ, 1998. 381с.

13. Горбань О.П. Правове регулювання праці іноземців та осіб без громадянства в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Луганськ. 2009. 21 с.

14. Дуюнова О.М. Угоди про працю за трудовим законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Київ. 2004. 167 с.
15. Жернаков В.В., Алексанян К.А. Правове регулювання дисципліни праці: історія, сучасність, перспективи. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 77-83.
16. Жигалкін П.І., Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці: монографія. Харків: Вид-во ПП "ФІНН", 2008. 544с.
17. Жолнович О.І. Система трудового права України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Львів, 2008. 16 с.
18. Запара С.І. Удосконалення процедури вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) примирними органами в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Київ. 2005. 22 с.
19. Інноваційні форми організації праці в умовах діджиталізації економіки України: теоретико-прикладний нарис: монографія / О.М. Ярошенко, О.Г. Серeda, Л.Ю. Мaлюгa, О.Є. Луценко, О.В. Тaмoжaнський. Харків: Юрайт, 2023. 240 с.
20. Кабанець В.О. Теоретичні аспекти удосконалення розгляду трудових спорів (конфліктів) в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Луганськ, 2009. 20 с.
21. Кабанець В.О. Теоретичні аспекти удосконалення розгляду трудових спорів (конфліктів) в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Луганськ, 2009. 20 с.
22. Колективно-договірне регулювання соціально-трудоxих відносин у вищих навчальних закладах IIIIV рівнів акредитації: монографія. Ярошенко О.М., Гончарова Г.С., Сільченко С.О. та ін. Харків: Право, 2009. 238 с.
23. Коляда Т.А. Диференціація правового регулювання праці за трудовим законодавством України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2004. 20 с.
24. Комарницький В.І. Правові питання соціального партнерства в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2001. 19 с.
25. Костюк В.Л. Джерела трудового права України автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Київ. 2000 20 с.
26. Кулачок-Тітова Л.В. До питання про використання альтернативних способів урегулювання трудових спорів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2016. №. 21. С. 104–108.
27. Кулачок-Тітова Л.В. Реформування трудового законодавства України у світлі відповідності міжнародним трудовим стандартам. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Серія «Право»*. 2018. Випуск 25. С. 113-117.
28. Кулачок-Тітова Л.В., Кім К.В. До питання врегулювання трудових конфліктів державних службовців позасудовими способами. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, 2015. Випуск 20. С. 109–113.

29. Кулачок-Тітова Л.В., Мороз С.В. Право на страйк: міжнародні нормативні акти та закордонний досвід. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Серія «Право»*. 2014. № 1137. С. 122–126.
30. Кулачок-Тітова Л.В., Федчишина К.В. Мотивація трудової діяльності: теоретичне обґрунтування та правове закріплення. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 3. с. 155-159.
31. Лаврів О.Я. Система принципів трудового права України: монографія. О.Я. Лаврів. Івано-Франківськ, 2008. 216 с.
32. Лазор В.В. Правове регулювання трудових спорів, конфліктів і порядок їх вирішення на сучасному етапі. Луганськ: Література, 2004. 352 с.
33. Лук'янчиков О.М. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця: монографія. Харків, 2019. 254 с.
34. Маркіна Т.Г. Право громадян на зайнятість та форми його реалізації в умовах становлення ринкової економіки: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2000. 17 с.
35. Орловський О.Я. Зміст трудових правовідносин в сучасних умовах: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Київ. націон. унт ім. Т. Шевченка. Київ. 2001. 20 с.
36. Прилипко С.М., Ярошенко О.М., Клименчук Н.М. Колективні угоди як результат соціального партнерства (сучасний стан і перспективи розвитку): монографія. Харків: ФІНН, 2011. 256 с.
37. Прокопенко В.І. Час відпочинку. Київ: Політвидав України, 1981. 78 с.
38. Середа О.Г. Концептуальні засади державно-правового механізму захисту прав працівників в умовах інтеграції України до Європейського Союзу: монографія. Харків. Право, 2016. 312 с.
39. Слюсар А.М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект: монографія. Харків: ФІНН. 2011. 335 с.
40. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 264 с.
41. Черкасов О.В. Проблеми єдності та диференціації відповідальності у трудовому праві України: монографія. Харків: Право, 2019. 239 с.
42. Чернадчук В.Д. Відшкодування моральної шкоди при порушенні трудових прав: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Київ. 2001. 19 с.
43. Швець Н.М. Право на страйк та умови його реалізації: монографія. Харків: Право, 2009. 224 с.
44. Юшко А.М. Переведення на іншу роботу: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2002. 20 с.
45. Яковлев В.В. Договірна матеріальна відповідальність працівників за трудовим правом: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2003. 20 с.
46. Яковлев О.А. Фундаментальні проблеми правового регулювання умов праці і встановлення гарантій для працівників: монографія. Харків: Право, 2019. 456 с.

47. Якушев І.М. Суб'єкти трудового права: автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.05. Харків. 2000. 18 с.
48. Яремчук О.В. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Харків. 2005. 22 с.
49. Ярошенко О.М., Луценко О. Є. Правові позиції та висновки Верховного Суду України та Великої палати Верховного Суду щодо вирішення трудових спорів: навч. посіб. 2-ге вид. переробл. та доп. Харків: Юрайт, 2020. 196 с.
50. Ярошенко О.М., Луценко О.Є., Малюга Л.Ю. [та ін.] Основні напрямки європеїзації правового регулювання оплати праці в Україні: монографія. Харків: Юрайт, 2022. 296 с.
51. Ярошенко О.М. Теоретичні та практичні проблеми джерел трудового права України: монографія. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. 456 с.
52. Yaroshenko O.M., Moskalenko O.V., Velychko L.Y., Kovrygin V.S. Property civil law liability and material liability of employees for damage caused to an employer: On the basis of civil law of Ukraine. *Asia Life Sciences*. 2019. (2). P. 735–748.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Кулачок-Тітова Людмила Вікторівна
Пахомова Ірина Анатоліївна
Федчишина Катерина Вікторівна

ТРУДОВЕ ПРАВО

МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

В авторській редакції

Підписано до розміщення 18.06.2024. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 4, 8. Обсяг 1.552. Мб. Зам. № 184/24.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна